

తీన సోనలు

ద్వితీయ విభాగము

D.RAO

తేనె పోనలు

(ద్వితీయ మధుకోశము)

కన్నుతేనియ నాని, జాగజుమ్మటంచు,
దేటి కన్నియ, సుతివేయఁ, దియ్యఘావి
లేఁ జివుళ్ళను దిని రవళించు పికము
తరుణి కుహుకుహూరావగీతమ్ముభావ
మెఱుఁగు వారలె, నాకృతు లెఱుఁగువారు॥

గ్రంథకర్త :

విద్యత్కవిభూషణ—

విద్యాన వేదము వేంకటకృష్ణ శర్మ

ప్రథమ ముద్రాణము—విజయ : అధికవై శాఖము

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తవి,

వెల : ప్రతి 1 కి రూ. 1-4-0.

ఈ గ్రంథకర్త—ఇతర కృతులు

కుందమాల (నిహ్నాగకవి నాటకమున కనువాదము)

మదగాను—ఆంధ్ర — మైసూరు విశ్వవిద్యాలయ

సప్తపక్షిలకు పాశ్వాగ్రంథము)	...	రూ. 2-0-0
సుభాషిత గర్నమాల (పద్య)	...	,, 0-6-0
శ్రీ రామ—లక్ష్మీ స్వభావము (పద్య)	...	,, 0-6-0
ఆంధ్ర పాండవగీతలు (పద్య)	...	,, 0-6-0
భామినీవిగాసము (పండితరాజ జగన్నాధకృతి కనువాదము :		
శ్లోక సహితము)	...	,, 3-0-0
గర్భ విమర్శనము (గద్యము)	...	,, 1-0-0
భక్తకల్ప శతకము (నీనములు)	...	,, 0-8-0
శిష్యనీతి బోధన శతకము (కందములు)	...	,, 0-3-0
భక్తవత్సల శతకము (ఏకప్రాస చంపకములు)	...	,, 0-5-0
తేనె సోనలు (సాంఘిక, రాజకీయ, భక్తి, శృంగారాదిక		
చాటు పద్యగేయములు) సంపుటము : 1 ...	,,	1-4-0
తేనె సోనలు (ఖండకావ్యములు) సంపుటము : 2	,,	1-4-0

అచ్చులోనున్న గ్రంథములు

విష్ణుమహామాయావిలాసము (పద్యములు)	
మహాశమాలా (సంస్కృత శ్లోకములు)	
పద్మ ప్రాభుతకము (కుందకవి భాణమున కనువాదము)	
నైహూ కావ్యము (పద్యములు)	
శతకవాక్యాయము (మొదటి సంపుటము)	
తేనె సోనలు (సంపుటము : 3)	

ప్రతులకు :

విద్వాక్ వేదము వేంకటకృష్ణ శర్మ,
66. సామిపల్ల వీధి, చూళ, మద్రాసు-7.

ఆజ్ఞాపాలనము

‘కుండ’ను, ‘భామిని’, నమడల
యందుం ‘దాలిసోనలం’ బ్రయాత్మజల, న్నా
కిందిర, ధర, నీశలఁబలె
సుందరుల నొసంగి తొర, సుదతులు గాఁగఁ ॥

మలికొమారిత, ‘సోనల’, మాన్యతముఁడు,
సూరిజన బిడొజుండు, నా పేరియతఁడు,
సంస్కృతాంధ్రాంగ వాక్పతి, సజ్జనుండు,
సరసి, మంకాల శ్రీపతిశాస్త్రి కిమ్ము ॥

వేసముగని దాసరినని
యీసున నన్యఁగఁ దలంప, కిలువేలుప, నా
శాసన మొనరింపుము, తలఁ
బూసరమటు తాల్చి, దానఁ బొసఁగు శుభంబుల్ ॥

మెలఁకున యొకింత యుండుట కలయుఁ గాదు,
కునికిపడుచుంటే, గాన నిక్కువముఁగాదు,
కనుమొగిచి యనుభవించితి, గల్ల గాదు,
పడకనుంటి, సమాధియొ, భ్రమయొ, మాయొ

శ్రీపతి యానతింగడు దరిద్రదశావశు, సుబ్బరామయా
భ్యాపచిత ద్విజాత్మజు, నుదాసు, స్వయంకృషిలబ్ధవిద్వద
ధ్యాపకసత్పదుం, బరహితాచరణు, న్నుగుణించితుఁ

హితకుఁ

శ్రీపతిశాస్త్రి, బ్రీతి నొనరింతు నకాముఁడనై కృతీశ్వరుఁ ॥

విషయావళి

—0—

విషయము	పేజీ
1. సుప్రభాతిము	1
2. శ్రీస్తుతి	7
3. సాందర్భ్యలహరి	12
4. పూవులతోట	20
5. మేటూరి యానకట్ట	22
6. ఏకాంతసేవ	27
7. ప్రియలేఖ	32
8. శన్ముపాలంభము	37
9. దుర్యోధనోపాలంభము	40
10. పిచ్చిపాదుపా	45
11. నయనంచనము	51
12. బాలాంబ	57
13. వీరాలాపము	82
14. మోచ్చరిక	87
15. కృతజ్ఞత	95

(పదకణ :— 80 వ — పుట : 16 వ — పుస్తకము చదువుడు :—)
 'నిజ్జు ముందటే' దని పంపె మత్తెగలము ?

పరిచయ వాక్యములు

‘విద్యా’ పట్టభద్రులు, ఆంధ్రకవితాగాఢములు, బహుభాషా గ్రంథకర్తలు, స్నేహపీచ్చిలహృదయులు — నైఋత్రీవేదము వేంకి కృష్ణశర్మగారు, తాము ఎడపడడన నిచియించి, ఆయాపత్రికలలోఁ బ్రచురించిన కవితాఖండములను ‘తేనెసోనలు’ — అను పేర గ్రంథరూపమున వెలయించుచున్నారు. ఈగ్రంథమును శ్రీనాయు మూఁడు భాగములుగా విభజించి, ‘సుధుకోశము’ — అని పేర్కొనియున్నారు. అందు ఇది రెండవది.

ఇందు పదునాలుగు కావ్యఖండము లున్నవి. వానిలోఁ బ్రసక్తి ముఖ్యమైన వస్తువులఁ బాఠకుల కింక పరిచయ మొనర్చుట ఆవసరము గాకపోదు.

ఈపదునాలుగింటిలో మొదటిది ‘శ్రీవేంకటేశ్వరసుప్రభాతము.’ శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామి శ్రీవేంకటకృష్ణశర్మగారి యిష్టదైవము. శ్రీశర్మగారు (శ్రీవేంకటేశ్వర) ‘దేవునికడ’ — గ్రామగర్భజియైన కడన మండలమందు ఉద్యోగధర్మమున పలువత్సరములు గడపినవారు. ‘శిక్షాగకవి’ — ‘కుండమాల’ కుమారుడు, ‘జగన్నాథపండితగారుల’ — ‘భామిని విలాసము’ నకును దామొరైన ఆంధ్రకవియులు — శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామికి కృతీయించినవారు. అట్టివారు తమయులువేల్పుగు శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామివారికి సౌఖ్యశాయనికులై, ఈకావ్యఖండములముగా సుప్రభాతవేష చేయుచున్నారు. శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామి ‘సుప్రభాతవేష’ యను రచన మొకటి, పదునాఱవ శతాబ్దపుఁ గవియుగు తాళ్ళపాకము పెనత్తిరులు లాచార్య ప్రణీతము — ఈవఱకు ఆంధ్రసారసత్వమునఁ గలదు. కాని వస్తువిషయమున దానికిని దీనికిని పోలిక అంత గాలేదు. శ్రీశర్మగారి రచన సుమనోహరము.

రెండవ ఖండకావ్యము ‘శ్రీస్తుతి’. ‘సుప్రభాతము’ న ముప్పది పద్యములుండగా, ఇది దిరువదిమూఁడున్నవి. ఇదియు అనువాదమే. పద్యము విష్ణుపురాణమునందలి ప్రథమాంశములోని తొమ్మిదవయధ్యాయమునుండి గ్రహింపఁబడినది. దుర్గానమహర్షి కాపముచేఁ బదభ్రష్టుడైన యుగ్రమండు, తాగరసంభూతయగు శ్రీదేవిని స్తోత్ర మొనర్చి, యామె పరప్రభావమునఁ

క్రిలోకాధిపత్యము వడసినట్లు — పరాశరులు మైత్రేయులకుఁ జెప్పిన కథా
సందర్భములోనిది — ఈ ‘శ్రీస్తుతి.’ ఇది తొలిమలి సంజలవేళలఁ జదువఁ
దగినది. అగస్త్యుఁడు కొల్లాపురి లక్ష్మీని స్తుతించుచు, చెప్పినట్లున్న కాశీ
ఖండములోని :—

ఉ॥ పండితుఁ డాతఁ, డా తఁడు ప్రభావసమగ్రుఁ, డతఁడు కూరుఁ, డా
తఁడు వివేకి, యాతఁడు వదాన్యుఁ, డతఁడు మహాకూలీసుఁ, డా
తఁడు కళావిమం, డతఁడుధన్యుఁ, డతఁడు మనోజ్ఞమూర్తి, యె
వ్వఁడు భవిత్కృపాకలనవైభవలక్ష్మికై చాత్ర మిందిరా !॥

ఆనుపద్యమునకు, ‘శ్రీస్తుతి’ లోని :—

దేవి ! నీమకటాక్ష సంభావితుండే
మాన్యుఁడును, గుణవంతుఁడు, ధన్యతమఁడు,
సత్కులప్రసూతుఁడు, బుధిశాలి, మిత్రుల
సూగుఁ డన్నిఁటమించిన పూరుషుండు ॥

ఆనుపద్యము సాదృశ్యనిబంధన గలది.

‘శ్రీస్తుతి’ — తరువాతిది ‘సౌందర్యలహరీ’ — ఇది ఇరువదిరెండు
పద్యములది. ఇదియు నమనాదము. శ్రీశంకరులనారి ప్రశస్త్యరచనములలో
నిది యొకటి. సంస్కృతిసౌందర్యలహరిలో మారు శ్లోకములున్నవి. శ్రీ
దుర్గా నుబ్రమహ్మణ్యశర్మగారు ‘సౌందర్యలహరీ’ — ని పూర్తిగా
తెనిగించి ప్రచురించియున్నారు. శ్రీనుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు గాక, ఆరు
నిఱులలో శ్రీమాడభూషి గోపాచార్యులను తిరుపతినాస్తవ్య లాకరు
వ్రాసియున్నారు; కాని, మూలమున కది అంత సన్నిహితముకాదు. శ్రీపెమ్మ
గాజు లక్ష్మీపతిగారు పరిశ్లోకములకు లోపుగ నాంధ్రీకరించి, ఆంధ్రపత్రిక
సాంస్కృతానుబంధమునఁ బ్రచురించిరి. ఈగ్రంథమున శ్రీశర్మగారు ఇరువది
రెండు శ్లోకములను మాత్ర మనువదించి యున్నారు. మచ్చున కొకపద్యము:—

చ॥ శరదమృతాంశు కాంతివయ, చంద్రకళానుజీయ చూడవై,
వర, మభయంబు, పుస్తకము స్ఫటికమాలయుఁదాల్చి చేతులకా,
బంగారము నిన్ను, సత్కవులు సల్పఱుమొక్కినఁ గాంత్రిగాడె, తా
రొరిమను గోస్తనీమధుప యోమధురంబుల నివ్యపాక్కులకా ॥

శ్రీవేంకటేశ్వర 'సుప్రభాతము' వినిపించి, ఆమోద 'శ్రీస్తుతి' చేయించి, ఆపైని 'సాంధ్యలహరి' — ని ప్రవహింపజేసి, పీమ్మట శ్రీశక్తిగారు పాఠకులను 'పూవులతోటకు' గొనిపోవుచున్నారు. — ఈ 'మధుకోశము' — లోని స్వతంత్రగ్రంథములలో ఇది మొదటిది. ఇందు శ్రీవారు మనకు బ్రదర్శించినవి :— 'పడిపూవుల విడనివాసన లడరు పూవులతోట ;' — 'పూలువాడిన సాగనువీడని మేలిపూవులతోట ;' 'భోగులును యోగులును తలలవహించు పూవులుగలతోట.' — ఆభాణ కము అంతకష్టము లేకుండగనే అవగతమగుచున్నది.

పూవులతోటకు బిమ్మట పాఠకప్రేక్షకులకు—కవిగారు 'మేటూరు ఆకిట్ట' ను ప్రత్యక్ష మొనర్చుచున్నారు. ఈకాన్యఖండములోని పద్యము లేడింటిలో బిదుసీసములు. శ్రీవారు వానిని యచుకాదిగనుకములతో సుచ్చటగ నడిపియున్నారు.

'ఏకాంతసేవ' — యిందలి ఆశువఖండము. ఇందు రాధాకృష్ణుల ప్రణయమునగల అంతరాన్ని సులలితవాక్కులతోఁ జెప్ప బడినది. సతీ, ప్రాణేశు నర్థించునది సంయోగమేకాని, అన్యముకాదని, ఈఖండకావ్యమున ఏకాంతసేవాచతుర యగు రాధాదేవి ఇట్లు పలుకుచున్నది :—

గీ॥ బహిర మహానుభువులొల్ల, నాయువొల్ల,
పద్యశంబొల్ల, రూపాతిశయమునొల్ల,
సర్వసామ్రాజ్యమేనొల్ల, స్వర్గమొల్ల
నేను గోరున దొక్కటే నిర్మలాత్మ ! ॥

'ఏకాంతసేవ' కు వెనుకటి ఖండకావ్యము పదునాలుగు పద్యములు గల 'ప్రియలేఖ' యనునది. శకుంతల దువ్యంతునకు వ్రాసిన లేఖాంశము లిందుగలవు.

అనంతరము రెండు 'ఉపాలంభ' — కృతులు వెలయుచున్నవి. మొదటిది 'శత్రుపాలంభము.' — ఇది 'శనిగా!' — అను సంబుద్ధితోఁ బ్రారంభమగుచున్నది. 'ఓకీ జడా! — మందా! — బడవా! నీచా! — తొట్టా! — శుంకా! —' మున్నగు సంబుద్ధులు ఇందలి పద్యములలో నిండాఁగి, మెండుకొనియుండి పాఠకులకు ఆమోదము నాపాదించఁ జాలి యున్నవి.

ఇక్కావ్యములలోని యీజాతికేచెందిన ‘దుశ్యోధనోపాలంభము’ చెప్పవలసి. కురుక్షేత్రముగాము నాటి అంధులు కారవపక్షమును వహించి పాండవులతో బోరి. పాండవ పక్షపాతియైన వ్యాసుడు చెప్పించిన సంస్కృతభాగమును తెలుగున కనువదించుచో నన్నయభట్టాచార్యుడును పాండవపక్షపాతమునే వహించెను. పైగా, తనకృతిపతిని పాండవవంశాంకురముగా వర్ణించెను. నాటినుండి అంధ్రహృదయము పాండవాభిమానమును సంతరించుకొన్నది. ఇటీవల శ్రీ పెండ్తాల వేంకట నుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి మున్నగు రచయితలును, ‘కారవగౌరవము’ — మొదలగు గ్రంథములును, — కారవవాదమునందలి న్యాయమును ఈనాటి అంధుల జ్ఞప్తి కెలయిపఁ బ్రయత్నించినవి. ఈ ఖండకావ్యమున శ్రీశర్మ గారును పాండవపక్షపాతులై దుశ్యోధను నుపాలంభించిరి. ‘దుశ్యోధన సంపద’ — అను నానుడికే గారకుడగు గారాజు ‘అల్పుడా!’ — అనియు, ‘దురాత్మ’ — అనియు సంబోధించుట సముచితముకాదని కొందఱయిన అనుకొనకపోరు.

ఈపాలంభరచనములకుఁ బిమ్మట మూడు చిన్నకథలు ఈ మధు కోశమునఁ జేర్పఁబడినవి. అందు తొలుతటిది ‘పిచ్చిపాదుషా.’

‘పిచ్చిపాదుషా’ చారిత్రకగాథ. ఇట్టివానిని ఖండకావ్యములుగా రచించిన ఆధునికులలో శ్రీమద్విపల్ల వేంకటరమణయ్య మేటి. ‘దుర్గ తరణము’ — మున్నగు వారి చారిత్రకపద్యగాథలు నుప్రసిద్ధములు. ప్రాయశఃముగా, వారట్టిరచనములను తేటగీతములందే ప్రస్తరించిరి. శ్రీశర్మగారును అట్లే ‘పిచ్చిపాదుషా’ ను గీతములతోనే సాగించిరి. ఈగాథ వీరబలవిరోధములలోనిది. కథ చనువఁ జనువఁ జపులూరుచు చను త్కారముగ విలసిల్లుచున్నది.

దీని తరువాతని నీతికథ ‘నయవంచనము’ — అను శీర్షికగలది. ఇందలి పాత్రలు : — ఈగః : సాలీడు. — కేయూరబాహుచరిత్ర, భోజ గాజీయము, పంచతంత్రము, హితోపదేశము — మున్నగు కావ్యములలోని గాథలను తలపింపఁజేయుచు, నీతిగర్భితమయి సుభాషణరూపమున నడచి నది. ‘పిచ్చిపాదుషా’ — ‘నయవంచనము’ లలోని శ్రీశర్మగారి వాక్కు లవితశక్తి హోగ్గనఁదగియున్నది. క్రిందితరగతులలోని విద్యార్థులుగూడ ఈగాథలను స్వయముగఁ జదివి, యతినులభముగ అర్థముచేసికొనఁగలరు.

ఈ గ్రంథములోని ‘బాలాంబ’ — అనుఖండకావ్య మొక బృహత్కథ. శ్రీ రాయసము నేంకటాచార్యుడు గారి గద్యచింతన కిది పద్యరూపము. ‘గృహలక్ష్మి’ సంచికలలోఁ బ్రకటితము.

తరువాతి కావ్యఖండము ‘వీగాలాప’ మనునది. ఇది పదునొకఁడు పద్యముల పసందయిన రచనము. ఆంధ్రవీరయువకుడగు ‘బాలచంద్రుడు’ యుద్ధమున కిరుగుచు, — తల్లి ఐతమృత అనుజ్ఞాపూర్వకాతీర్వాచ మర్థించుట ఇందలి యితీవృత్తము ఆంధ్రదేశమును ‘అమిత్రాసుస్సంగ్రహణైక’ యే భూగోళా’ — మనినారు శ్రీశర్మ గారు ఆమాట తీచనమే యొక ప్రబల నిదర్శనమనఁదగుచు.

కట్టకడపటిదియుఁ బదునాల్గవగియు నగు ‘సౌచ్యక’ లోని విషయము విక్కిలి పరువముగనున్నది. ఆంధ్రభాషాను నేటిదూర వర్ణన మనస్సిల్లుటకుఁ గారకులగు మకవులనుగూర్చి కవిగా రెందుఁజెప్పిన పద్యములు చోస్యజనకములుగ నున్నవి. చూడుఁడు :—

నీ|| పంజాయసభల, గర్భాధాన తల్పంబు
కడ, నామకరణంబు నడుచుచోలు,
రాజకీయోద్యోగి రాకవోకలుసాగు
పట్టున, నరసిక ప్రజలయొద్ద,
మేజువాణీచెంత, రాజపీఠముపొంత,
చట్ట నిర్మాణంపు సభ్యుసరస
సంగీత హరికథా సందర్భములయందుఁ
గాఁటిలోఁ బీనుఁగుఁగాఁథమునెన

‘నెల్లయిక్కల నీవయై యేడ్తువేల ?
పద్యములతోడ నీపని పాడుగాను’—

ఇట్టికవులు ధరించు ‘మెడల్పు’—భిక్షించితెచ్చికొనియుండు రక్షణపుక ‘రేకు’ — లని, ఇట్టికవులు ‘చకచక చెప్పెడు కొకిలియల్లిక’ — పద్యములు, — ‘తుకడాపద్యము’ లని శ్రీశర్మ గారు వివరించినారు. ఈకవుల ‘ఈతగట్టు’ పదముల — ‘పులుముడు’ పదముల పట్టిని ఒక సీసమున కెక్కించి శ్రీశర్మ గారు ఇట్లనుచున్నారు:

శా|| ‘మెదురుకుల శస్టరానియు, దెడబంక సమాసముల్,
మొండి సుధులు, మిట్టపల్లపు మోటుదారుల శయ్యలుక,
గుండెగాల్చెడు పాకముల్ చవిగూల్చునట్టి రసంబులుక’—
.....

“పొట్టఁ బొడిచిన ముక్కలేనట్టివారి
లెల్ల భాసామహాదేవి నేడిపింపఁ
‘గవుల’ మని లేచి యరుదెంచుకాలమందుఁ
నోవిదులు కవు లగుట సిగ్గులకుఁజేటు!”

ఇట్టి ‘హెచ్చరిక’ — చదువుటకు ముచ్చటగఁగుండుటయగాక,
క్రిశ్చిగాని ఆంధ్రభాసాహితాభిలాషయును నువ్వుత్తము చేయుచున్నది.

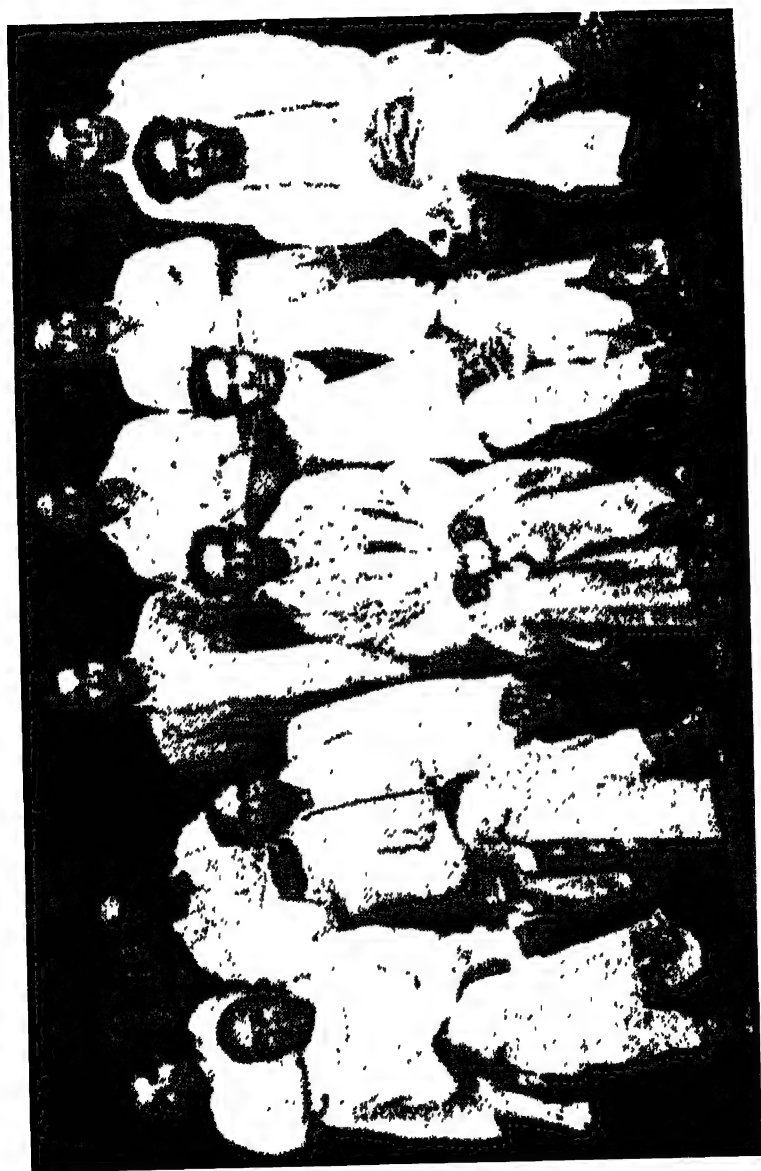
పదునాలుగు శీర్షికలక్రింద నాస్వాదించువారి కామోదముఁ గూర్చు
పద్యపుఁ ‘దేనెసోనల’ తో భాసించు — ఈమధుకోశమందలి కవిత —
‘సృష్టికేట’ — ‘రిజగ్యాదులు’ — మున్నగు నవ్యభాసాపదములతో —
‘వణిజులకు వేశ్యలకు మద్యసాయులకును మాటనిలుకడ దబ్బులు’ — ‘ఎట్టి
సామ్యులకును బుట్టినయిండ్లను బెద్దకాలమునికి తద్దత్తగదు’ — వంటి
ఆశోక్త్యలతో — ‘ఉన్నమాటన్న నులుకుదురు’ — చంటి సామెతలతో —
‘తాతలకు దగ్గునేర్పుట’ — వంటి జాతీయములతోఁ జాలసాంకముగ లెన
రారుచున్నది. ప్రత్యేకముగ ‘బాలాంబ’ — అట్టి లోకోక్త్యలకు, దేశ్య
ములకుఁ బెన్నిధి. రసికజనహృదయరంజనముగు ఈమధుకోశపు పరిచయ
వాక్యములకు ముగింపుగా — ముమ్మయ కవిశిల్లజుఁడు ముద్దుగ వచించిన —

శా|| “పూర్వకవీంద్రులు గొలుచు పూనిక నిప్పటివారిఁగొల్తు, ని
గ్గిరవ్వి, నిక్కివీంద్రులు పురాణకవీంద్రులకంటెఁ దక్కువే?
యెన్నని నేటి నాగగుట యొచ్చెమె? — నేఁడును దామ్రుసృష్టిలోఁ
బూర్వులు ముత్తీయంబులను బోలిన మాత్తెకగాని లేనోకో?” ||

అనుపద్యము పఠింపఁదగును.

మద్రాసు }
25-4-53 }

ఆంధ్ర శేషగిరిరావు (బి.ఏ.).

రాష్ట్రీయోపాధ్యాయ పండిత పరిషదుపసంఘము.
చిత్తూరు మండలము (పంచమవార్షికోత్సవము : తెలుగు).
21-12-1952 - తిరువారము.

ప్రహ్లాద శ్రీ. నిర్వాహక వేదము వేంకటకృష్ణశర్మగారికి 'నిర్వహక, నిర్వాహక' పదవి ప్రభుత్వ సమయమున వారిలో గూడిన శార్యనిర్వాహక పదవి భాగము చేయెను. (నిర్వాహక పదవి - 3 వేద)

నిర్వాహకము :

శ్రీ ముడితెలి. రామనాథులరెడ్డిగారు, (తిరువత్తిరి).

శ్రీ నిర్వాహక పదవి నిర్వాహకముగారు, (తిరువత్తిరి).

శ్రీ యు. మొర్రా శ్రేణిగారు, ఎ.ఎ., బి.ఇ.డి., (తిరువత్తిరి), అగ్రాధికారి.

శ్రీ నిర్వాహక పదవి నిర్వాహకముగారు, (తిరువత్తిరి).

శ్రీ నిర్వాహక వేదము వేంకటకృష్ణ శర్మగారు, (మదరాసు).

శ్రీ నిర్వాహక యు. మొర్రా శ్రేణిగారు, (పుత్తూరు).

శ్రీ ఎ. యస్. వేంకటరామణిగారు, ఎ.ఎ., బి.ఇ.డి., (తిరువత్తిరి).

శ్రీ నిర్వాహక పదవి నిర్వాహకముగారు, (తిరువత్తిరి).

శ్రీ నిర్వాహక పదవి నిర్వాహకముగారు, ఎ.ఎ., బి.ఇ.డి., (తిరువత్తిరి).

శ్రీ నిర్వాహక యు. మొర్రా శ్రేణిగారు, (తిరువత్తిరి).

శ్రీ నిర్వాహక పదవి నిర్వాహకముగారు, (తిరువత్తిరి).

శ్రీ వేంకటేశ్వర
సుప్రభాతము.

కౌసల్యా సుప్రజ! రా
మా! సరవిక వేగుఁబోక యడరెడు, అమ్మా!
వేసరక; పురుష శార్దూ
లా! సలుపఁగవలయు, దైవ, మాహ్నికము, ప్రభూ! || ౧

అమ్ము, గరుడధ్వజ! అమ్ము, గోవింద!
అమ్ము, శ్రీశ! భవనాళికి శుభం బిమ్ము! || ౨

సర్వజగదంబ! విష్ణు వక్షస్థులమునఁ
ద్రిమ్మరిల్లు మనోహర దివ్యమూర్తి!
శ్రితజనేష్టదశీల! యో సిరులతల్లి!
సుప్రభాతము, వేంకటేశుని నెలంత! || ౩

తెల్లఁదామర కనులొప్పుదేవి! వికసి
తాస్య శశిమండలా! విధిశామరేంద్ర
భామిసీ పూజిత! వృషాద్రిపతి వధూటి!
సుప్రభాతము, నీకగుఁ జూమి, దయాబ్ధి! || ౪

అత్రి మున్నగు సప్త సంయములు, సంధ్య
వార్చి, సాంపారు వినువాళ పంకజములఁ
దెచ్చి, నీపాదయుగిఁ గొల్వ వచ్చి రిదిగా!
సుప్రభాతము, శేషశైల ప్రభుండ! || ౫

శర్వ విధివఁబ్బుభేంద్రాది సర్వ సురలు
త్వత్ప్రివిక్రమ ముఖ్య కథల్ నుతించి,
రల బృహస్పతి దిన శుద్ధి పలికె నీకు
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౬

అరవిరియు తమ్మిపూలఁ గొబ్బరియుఁ బోక
మున్నగు ద్రుమాల నలరుఁ బూఁబొత్తులఁ గల
కమ్మవాసనతోఁ బిల్ల గాలి వీచె
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౭

లలిత పంజరభాసి లిలాశుకములు
గనుఁగవ నిర్వప్తి పాత్రలఁ గడమవడిన
పాసె, మరఁటిపండ్లను దిని పలికె లీల
సుప్రభాతము, శేషశైలప్రభుండ ! ॥

౮

వీణతంత్రుల మ్రోత యింపిత మొసర్పఁ
జారురమ్యము మివుల భాషాసమగ్ర
మజనుతుం డాలపించె నీ యసమచరిత
సుప్రభాతము, శేషశైల ప్రభుండ ! ॥

౯

తుమ్మెదలచాలు పూఁచేనతోడి రొదల
గీతములు వాడి నినుఁ గొల్వఁ గ్రేవ సరసి
వనరు హేమదరములనుండి బయలు వెడలె,
సుప్రభాతము, వేంకటేశప్రభుండ ! ॥

౧౦

తరుణిగణ మాలమందలఁ బెరుంగుఁ జిలుకఁ
గవ్వముల తీవ్రఘోషలఁ గడవ లసమ
కలహముం బూనఁ గినుకదిక్కులును దాము
సుప్రభాతము, శేషశైల ప్రభుండ ! ॥

౧౧

ఇనునిచెలులై న తామరలను వసించు
నళితతులు గల్వ శోభ నిజాంగకాంతి
నిణఁచ భేరీరవమువోలె ధ్వని యొనర్చె
సుప్రభాతము శేషశైల ప్రభుండ !

౧౨

శ్రీకర !, యభీష్ట వరద !, త్రిలోకబంధు !,
శ్రీకిఁ డెంకి !, ప్రపంచైక కృపకు సింధు !,
శ్రీ మహాదేవి వసదురక స్థితమూర్తి !,
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౩

స్వామి పుష్కరిణి మునింగి, సదమలాంగు
లై, శివాజననందనాద్యయనిరీక్షు
లమరి రిదె, ద్వారమున వేత్రహతశిరులయి,
సుప్రభాతము, వేంకటాద్రి ప్రభుండ ! ॥

౧౪

శేషగిరి, నారాయణ శిఖరి, వృషభ
ధరము, వేంకటశైలము, గరుడనగము,
వృష కుధర మని నీవాస వేశ్మమండ్రు,
సుప్రభాతము, వేంకటాద్రి ప్రభుండ ! ॥

౧౫

హారుఁడు, సురపతి, యనలుఁడు, యముఁడు, నిర్మతి,
వరుఁడు, డనిలుఁడు, ధనదుఁడు, శిరములందు
నంజలులు సేర్చి సేవార్థులై నిలిచిరి
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౬

ద్విజసమితిరాజ, మృగరాజ, భుజగరాజ
దంతిరా, జాశ్వరాజులు, దమతమ యధి
కార మహిమలు దాడులఁ గోరి రిదిగొ!
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౭

సూర్య, శశి, భౌమ, బుధ, గురు, శుక్ర, శౌరి
రాహు, కే, త్వమర పరిషత్ప్రముఖులెల్ల
దాసదాసానుదాసు లెత్తఱిసి, నీకు
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౮

త్వత్పదరజంబు శిరమునఁ దాల్చువారు
స్వర్గ మపవర్గ మొల్లని సాధుమతులు,
కల్ప తరువును బొందుటఁ గలఁతఁ గనిరి
సుప్రభాతము వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౧౯

స్వర్గ మపవర్గ పద మంది పరఁగు మర్త్యు,
లరయఁ గోరి భవద్దోపురాగ్రశిఖర
ముల, మనుజులొకమునఁ బుట్ట బుద్ధి నొత్తు
సుప్రభాతము వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

౨౦

శ్రీ ధరానాయక ! దయాద్యుచితగుణగణ
రసవనధి ! జగదేశశరణ్య మూర్తి !
శ్రీకర ! యనంత గరుడాది సేవితపద !
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

—౨౧

అంబురుహనాథ ! పురుషోత్తమా ! రమేశ !
వాసుదేవ ! వికుంత ! శ్రీవత్స చిహ్న !
ఆర్తకల్పక ! చక్రి ! జనార్దన ! హరి !
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

—౨౨

సుమశరుని గర్వమడచెడు సాగసుకాండ !
చేలుల చనుడమ్మిమోసు లీక్షించువాండ !
రమ్య విమలగుణాలిఁ బేర్వడయువాండ !
సుప్రభాతము వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

—౨౩

ఝష, కమత, కోల, నరమృగేశ, వటు, పరశు
రామ, రామ, ముసలి, యదుప్రవర, కల్కి—
రూపముల్లాని లోకముల్ ప్రోచుదేవ !,
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

—౨౪

పూజ్య మేలాలవంగ కర్పూరగంధి
విలసితము పైఁడిగిండ్ల నివసన సురవది
జలముఁ గొని, వైష్ణవోత్తముల్ నిలిచి రిదిగొ,
సుప్రభాతము వేంకటేశ ప్రభుండ ! ॥

—౨౫

భానుఁ డుదయించె, వికసించెఁ బద్మవితతి
విహగ రుతములు దిక్కులఁ బిక్కుటిల్లె
సతత మర్చిత శుభులు వైష్ణవులు వసతి
వేచిరిదె, వేంకటా! నీకు వేకువయ్యె! ॥

-౨౬

నలువ మున్నగు సురలు, సనందనాది
సాధువులు, యోగివరులు ప్రళస్తవస్తు
హస్తులయి నిల్చిరిదె, నీగృహాంతికమున,
సుప్రభాతము, వేంకటేశప్రభుండ! ॥

-౨౭

శ్రీరమావాస! నిరవద్యహారి సుగుణ
శరధి! సంసారసాగరోత్తరణ ముఖ్య
సేతు! వేదాంతవేద్య! భక్తాతిభోగ్య!
సుప్రభాతము, వేంకటేశ ప్రభుండ! ॥

-౨౮

భక్తి నీవృషాద్రిప సుప్రభాత మెవ్వ
రనుదినము వేకువఁ బఠింతు, రట్టివారి
కంగభాజమును, బరార్థ, మతి సులభము,
నై నప్రజ్ఞాధికత స్మృతి యనిశ మొసఁగు ॥

-౨౯

శ్రీవేదము వేంకటకృ
ష్ణావిష్కృత నాముండను, బుధారాధకుండఁ
నీ విమల సుప్రభాతం,
బే విరచించితిని, వేంకటేశ్వర! కొనుమా! ॥

30

శ్రీస్తుతి

ఇంద్రుడు :—

అఖిల జగముల తల్లి, క్షీరాబ్ధి తనయ,
వికచ పద్మాయతాక్షి, శ్రీ విష్ణుదేవు
వరవిశాల వక్షస్థస్థులవాసు, యైన
శ్రీమహాదేవికే నమస్కృతు లొనర్తు ॥

పద్మాలయః, బద్మకరః,
బద్మదళనిభాయతాక్షిః, బద్మానన, శ్రీ
పద్మానన, నిర్జరవర
సద్మ వినుతః, బద్మనాభుసతి నేదెలతుః ॥

పావని! సిద్ధియు, స్వధయును
నీవే; స్వాహా, సుధ, సంధ్య నీవే, ప్రభయుఁ
నీవే, తేజవళులు మతి
వీవే, భూతియును శ్రద్ధ వీవే చదువుఁ ॥

అంబ ! మంగళకారిణి ! యమరవినుత !
ఘనవిముక్తిఫల ప్రదాయిని ! పవిత్ర
యజ్ఞవిద్య, మహా విద్య, యాత్నవిద్య
గుహ్యవిద్యయు నీవ, యగుభువుకాదె ! ॥

ప్రాంచి తాస్వీక్షకే త్రయీ వార్త లీవ
రాజనీతియు నీవ, యీయోజ, సకల
జగమునందు సౌమ్యసౌమ్యచతురరూప
ములను నింపి యెసంగు, దెప్పుడును, దేవి!

౫

దేవి! యల గదాధరుడగు దేవదేవు
సర్వయజ్ఞమయము, యోగిజనవిచింత్య
మయిన తనువున నీవుగాకన్య లెట్టు
లధివసించుదులకు నీవ యర్హవమ్మ

౬

తల్లీ! నీవు త్యజింపఁగ
ముల్లోకములు నివసప్తముం గనఁ, గడలిక
జిల్లీల నవతరించి, మ
హోల్లాసము వెలయుఁ, జేసి తుద్ధరణమ్ముక ॥

౭

పూజ్యురాల! భవత్కృపా పూర్ణదృష్టిఁ
దవులుమాత్రాన దాశాసుతప్రకరము
భవనహితజనధనదాన్య నివహములును
దప్పక లభించు నరులకుఁ దత్క్షణంబు ॥

౮

దేవీ! దేహోగ్యమ
హవిభ వైశ్వర్య శత్రుహర, శాసమసౌ
ఖ్యావళి త్వత్కరుణా దృ
గ్భావునకుం దుర్లభములు గావు గదమ్మా ॥

౯

దేవీ! జగముల తల్లి వి
యీ; విఠ నాదేవదేవుఁడే తండ్రియగుక
ఈ విధిఁ జరాచరాత్మక
మై వెలయు ప్రపంచమందు వ్యాప్తులు మీరల్! ౧౦

పర్వపావని! మాబాక్యసమునుగాని,
మాదు గోష్ఠముఁగాని వేష్ఠమునుగాని,
పరిజనముఁగాని, మెయిఁగాని, వధువుఁగాని
నదల కనిశము రక్షింపు, సదయహృదయ ॥ ౧౧

విష్ణు వక్షస్థస్థలావాస! విడువకుండ,
మానుతుల, హితుల, బనుల, భాసమాన
బహుళభూషణముల నెప్పుఁ బాయకుండఁ
గరుణ రక్షించుచుండుమా! కన్నతల్లి! ॥ ౧౨

అమలా! నీకృపఁ దొరఁగు జ
నములెల్లక బుతము పాననతమ సుశీలం
బమృత స్వభావమాది గు
ణముల విరాజిల్లలేరు నతజనరక్షా! ॥ ౧౩

ఎందులకుఁ బనికి మాలిన
పందయిని నీ కటాక్షభాగ్యముఁ గనుచోఁ
బొందును శీలాది సుగుణ
బృందధనై శ్వర్యములను బెక్కులుదేవీ! ॥ ౧౪

దేవి! నీదు కటాక్ష సంభావితమండె
మాన్యుడును, గుణవంతుడు, ధన్యతముఁడు,
ఈశ్వరుల ప్రసూతుఁడు, బుద్ధిశాలి, మివుల
శూరుఁ, డన్నిట మించిన పూరుషుండు ॥ ౧౫

ఓ విశ్వావస పరతం
తా! విష్ణుప్రియ! యెవండు త్వత్కరుణాదృ
శ్వావితఁడు గాఁడో తత్క్షణ
మే వాని గుణమ్ములెల్ల నెంతయు మాఱున్ ॥ ౧౬

జనని! వేయేల? నీగుణసమితి నెల్లఁ
గడఁగి నుతియింప నల్వనాల్కాయు నశక్త
మనఁగ, ననుభోతి మాటేల? యనవరతము
మమ్ము విడనాడకయ కృప మనుపవమ్మ! ॥ ౧౭

సగౌరవము :—

అఖిలభూతనివాసిని యైన లక్ష్మి
నుతియొనర్చె మహేంద్రుఁడీ గతినిలెస్స,
నవ్వుడామె సురల్ సూడ నదృశ యగుచు
దేవపతి కిట్టు లనియె మైత్రేయ! ప్రీతి ॥ ౧౮

శ్రీదేవి :—

సురపతి! నీదగు స్తోత్రము
కరమానందమ్ము నాకుఁ గలిగించెఁ జూమి!
ఎరమియఁగ వచ్చితి, నెద
పరమరలేకుండఁ గోరుమా ప్రియమెదియేన్ ॥ ౧౯

ఇంద్రుడు :—

తల్లి ! నీవు వరంబీయఁ దలఁచితేని
వరముఁ గొన ననుఁ బాత్రుఁడం—చరసిజేనిఁ
ద్రుభువనముల వసింపవె, ప్రీతిమెఱయ,
నిదియ నాకీహొసంగు గొప్పదగు వరము ॥

౨౦

అబ్బి సంగభవ ! యీస్తోత్ర మమితభక్తి
నెవఁడు పఠియించి మోదాన నెనఁగు, నతని
వదల కెప్పుడు రక్షింపవలయు ననుచు
నడుగఁ దలఁచిన నాదు రెండవ వరంబు ॥

౨౧

శ్రీదేవి :—

త్రిదశాధిప ! నీనుతి స
మ్ముద మగదితి, నీ యభీష్టమును దీర్తు నికేక
వదలక ముల్లోకంబుల
సదయత రక్షించుచుందు సత్యము సుమ్మా ! ॥

౨౨

తొలి మలి సంజల వేళల
నిల నీ స్తోత్రంబు చదివి, యెవ్వఁడు నాక
త్యలఘుతరానందం బిడు,
నల వానిని నీవు గోరినటు లెడఁబాయ్ ॥

౨౩

(ప్రతిస్థ)

ఆంధ్ర సౌందర్యలహరి

సీతా క్రింద గజజేరి యీ జగములకు సృష్టించు నాయాశ్వుడు,
 పక్షిగనకే చలింపఁ గుళలు డేమాత్రముం గాడతం,
 పక్షిగనకే శివకేశవాజ ముఖులెంతే భక్తి సేవించు, రా
 యశానిక, నినుమొక్క బేర్కొనఁగ నే

నెట్లుండక, బాపుండక.

అ-బా! త్వత్పదపద్మరేణు వాకయిం తార్జించియే బ్రహ్మలో
 కంబుల్ చక్కసృజించె. వేదలల వీరక శౌరి దానిన్ వహిం
 చెం బొల్పొర, హరుండు మర్దన సమున్నీతంబుగాఁజేసి, దా
 సిం బూన్కిం భసి తోపలేహన విధిన్ సేవించె నుత్కంఠతోన్.

అనయంబజ్జల కంతరంధతమసోష్ణాంశ్వంతరీపాలయం
 బును; జైత్ర్యగుళుచ్చ సన్నధుర్గురంబున్, మందులౌవారికిన్
 ఘనచింతామణిపక్షి దీనులకు, జన్మంబున్ సముద్రాన ము
 గ్ధిన యవ్వారికి విష్ణుప్రోత్తి పెనుపల్ నీ పత్పరాగంబగున్. 3

త్విదితరదేవతా గణ విధంబునఁ బాణియుగంబుచేత, నే
 యదనున నీవుమాత్ర మభయంబు వరంబు నొసంగవంచు, నీ
 పదములె సాధ్వసం బెడపి, వాంఛకుమించి ఫలంబు నీయఁగా,
 సుమరి! సమర్థముల్ గద! ని రంతర లోకశరణ్య! మాతరో! ౪

నిను నతభక్త భాగ్య జననిన్, హరి నిష్ఠ భజించి, కాంతిరూ
పునఁ బురవైరి కీశునకె మున్ గలిగించె మనోవికారమున్ ;
మునుకొని కాంచి నీ శరణమున్, రతిరమ్య దృగైక దృశ్యహా
తనువున మోహపెట్టును గదా! మదనుగడు ముగ్ధజాలమున్.

విల్లా ? పొప్పము ; తూపులా ? యయిదు ; మా

ర్వీవల్లియా ? తేటిచాల్ ;

మొల్లంబొరథమా ? సుగంధవహముం ;

బొత్తా ? వసంతుండు ; నో

తల్లి ! యిట్టిఁ డనంగు; డాతఁడు భవత్కాయణ్యమే లేనిచో,

ముల్లోకంబుల గెల్వఁగాఁ గలఁడొకో ?

భూభృత్కులాగ్రాత్మజా !

వరశింజన్మణి మేఖలన్, గలభ కుంభస్థిత జృంభత్పయో
ధరనమ్రన్, గృశమధ్యఁ, బౌర్వణశరద్రాజాస్య. దీప్యద్ధను
శ్చరపాశాంకుశహస్తపద్మఁ బురజితాతాదహంకారమూ
ర్తి, రహింగొల్తు, మదీయసన్నిధి దయా

దృక్పూర్వయై నిల్వఁగన్.

అమృతాంభోనిధిఁ గల్ప భూరుహవృతంబౌ రత్నపుం దీవిను
త్తిమ నీపోపనోజ్జ్వలంబయిన చింతారత్న గేహంబునం
దమలంబైన త్రికోణఖట్వ శివవర్మంకస్థిత, నిన్ను, జ్ఞా
నమహానందమయన్ భజించుఁగద ధన్యవ్రాత,

మత్రాంతమున్,

రస, మూలాఘోరమందుకొ; రసమును మణిపూ
 రంబునం ; దగ్గియుకొ మేల్
 బస, న్వాఘిస్తానమందుం ; బననముహ్మాది ; నా
 పైన నాకాశముకొ ; మా
 ససముం భూమధ్యమందుకొ ; సకలమును సుషు
 మ్నాపథంబుకొ—విభేదిం
 చి సహస్రారాబ్జమందుం ; జెలువుగఁ బతితోఁ
 జేరి క్రిడిగితు నంతా !

౯

జననీ ! త్వత్పదపద్మ మధ్యగళిత
 స్థాయత్సుధాధార సే
 చనముకొనల్పి, ప్రపంచముకొ మఱి నిజ
 స్థానంబు నా చంద్రుచేఁ
 గని, స్వాత్మన్ వలయంబునందు భుజగా
 కారంబునన్ జొన్ని, పె
 ల్చన నిద్రింతువు నీ పుదారకుహరాం
 చత్కలకుండస్థలిన్

౧౦

జననీ ! నాల్గేశముల్, పంచకము పరశిన,
 పైఁ మీశేతరంబున్
 ప్రణతార్తిచ్ఛేత్రి ! మూలప్రకృతి ననకమున్
 భాస్వదప్రాప్తకంబున్

బొనుపారణ పోడ శారంబులుఁ ద్రవలయముల్
 మూఁడు రేఖల్ వొసంగఁ
 గననా నీగేహతోఁజొఘము నలువదిపైఁ
 గాఁ, జతుస్సంఖ్యతోడన్.

౧౧

స్తామవతీ ! భవల్ల వణి
 మాఢ్యతగాంచు నపేక్ష నప్పరో
 రామలె, సత్తపకృతి, దు
 రాపగిరీట్రహయోగ పద్ధతిన్
 దామెదఁ జేరుచుందు, రిక
 ధాతృముఖుల్ కవిరాజు లించుకం
 తే మది నీ విలాసమున
 కీడును గల్పన సేయ నేర్తురే ?

౧౨

త్వదపాంగాలోకమం దెవ్వఁడు వడు, నరుఁ డె
 వ్వాఁడు దృగ్దోషుఁడెనిన్
 ముదుకంఠేన్, నర్మమూఘండు నయిన, నతనిన్,
 మోహమేపార, వేగుల్
 సిదులన్, బైటల్ దొరంగన్, బెలుచన రశనల్
 వీడఁ బుట్టంబు లూడన్
 మదిరాక్షి రత్నముల్ వేమఱు వెనుకొనరే ?
 మాతరో ! వేనవేల్కాన్.

౧౩

నెఱుంగ నేబదాటు ధర

చీస్థలి, నేబదిరెండు సీరమం

దలునది రెండు మావ్యవహు

నందున, నేబదినాల్గు గాలి, నే

క్షైటఁ జదలక ద్విస ప్తతి, మ

దిక మఱి నర్వదినాల్గు, నిట్టలక

చఱలు మయూఖ సంహతికిఁ

బై నలకుంగద నీ పదాబ్జముల్

౧౮

శరదమృతాంశు కాంతివయి

చంద్ర కళారమణీయ చూడవై ;

వర, మధయంబు, పుస్తకము

స్ఫాటిక మాలయుఁ దాల్చి చేతులక

బరఁగెడు నిన్ను, సత్కవులు

పల్కఱు మ్రొక్కినఁ గాంతుగాదె, తా

వారిమను గోస్తనీ మధుప

యో మధురంబుల దివ్య వాక్కులక

౧౯

వీరు భజించువారలొ, క

నీంద్ర హృదబ్జ వినూత నాతప

శ్రీ రమణీయ, నిన్నరుణఁ

జిత్తము రంజిలఁ జేయుచుందు ర

వ్యారలు నజ్జనావళికిఁ

బంకజభూదయితా వయోభిశ్చం

గార రస ప్రవాహాయుత

కమ్ర గభీరములైన వాక్కులన్.

౧౬

జననీ! వాగ్జనయిత్రులై, శశిమణీ

చంచచ్చిలా భంగ తు

ల్య నికామచ్చులై చెలంగెడి నశి

న్యాయాదులన్నిన్నఁ జిం

తనమున్ సల్పునరుండె, కావ్యపతి స

ద్భంగీ రుచుల్ భారతీ

వనితాన్యజ్ఞ సుగంధతా మధురతా

వ్యక్తంబులౌ వాక్కులన్

౧౭

తరుణరవి ప్రభాసరణిఁ

దాల్చిన నీ కళ, భక్తిమై నభా

ధరణుల మున్గి యున్నటు లె

దక్ష స్మరియించెడు వాఁడెవో, వనీ

హరిణ మనోజ్ఞ నేత్రలగు

నచ్చర లూర్వశితోడ నెందఱో

కరమనురక్తిఁ గై వసము

గా, సుఖయించు, సదామహేశ్వరీ!

౧౮

జననీ! శంభునిరాణి! బిందువుగ నా
 స్వంజెంచి, యా క్రిందటం
 జనుదోయిక్ రచించి, నిల్పి తనద
 స్థానిక్ ద్రికోణంబు, మా
 పస బీజంబు స్మరించువాఁడు గలఁచుక్
 దధ్యంబు స్త్రోణంబు, జ
 ల్మన, సూర్యేందు కుచద్వయిం ద్రిజగతిక్
 గావించు విభ్రాంతిలక్

౧౯

జనని! మయాఖకామృతర
 సంబు వరాంగచయంబునుండి, పె
 ల్చిన వెదచల్లు నిక్ శశిశి
 లామయ మూ ర్తియవోలె నెంచు నా
 జను, డహిదర్పముం గరుడు
 చాడ్పునఁ జూర్చు సదా సుధావలః
 బనసిరయైన దృష్టి సుఖ
 వంతులఁ జేయు జ్వరప్రదస్థులన్.

౨౦

జననీ! సూర్యశశాంక వహ్నిమయిఁ జం
 చచ్చంచలాతన్వి, ప
 స్వినజాతోపరిభాగ భాస్వర మహా
 శబ్దాటపీ సంస్థ, యె

యనుచో నీకళ నిత్యఘాత మలమా
 యంబైన చిత్తంబుతో
 ననిశంబుం గను యోగు లొందుదురు ని
 త్యానంద సందోహమున్.

—౨౧

“జననీ! నీప్రియదాసుడెన్, దయనుగాం
 చన్ రాదె?” యన్ భక్తున
 ద్వినుతుల్ పూర్ణముగాకమున్నె, కమలా
 ధీశేంద్ర సంప్రార్థనీ
 యనవోత్కృష్టపదం విడంగలుగు, చా
 రా! నిన్నుఁ బ్రార్థించువా,
 రసయం విందును నందు సౌఖ్యములఁ చా
 రుదంగ నబ్రంబాకో!

—౨౨

మొదడుగు (12-4-1951)

పూవుల తోట

అందమైన పసందు గల్గినదిందుఁ బూవుల తోటరా!
ఎందుఁగన, మిది డెందమున కానందమిచ్చెడుఁ జూడరా॥ ౧

రంగురంగుల పూలతోడ నెసంగు పూవులతోటరా!
అంగుఁగని యేకపులు వర్ణింపంగ సాధ్యముగాదురా॥ ౨

దిక్కులకు వాసనల నిడి పెంపెక్కు పూవులతోటరా!
అక్కజంపడి, దీని, కన్యలు ముక్కుపై వేలిడిరిరా॥ ౩

తుమ్మెదలు గుంపులుగవచ్చి క్రమ్ము పూవులతోటరా!
జమ్మటంచును దేనె గొంచును నిమ్మలకు నేఁగెడునురా॥ ౪

పడిన పూవుల విడనివాసన లడరు పూవులతోటరా!
దుడుకులెందతో గిల్లినను సొంపిడెడు పూవులు గలదిరా॥ ౫

పూలువాడిన సొగసు వీడని మేలు పూవులతోటరా!
తూలు లతలును వ్రాలుకొమ్మలు చాల నిందొప్పరురా॥ ౬

కాంతిమాయదు కళనుబాయదు వింతపూవులతోటరా
చింతలుడుపును జనము లెవ్వరు చెంతఁజేరినఁ గనుమురా॥ ౭

ననుమ నరుగును నందుఁ దొట్టియు నడరు పూవులతోటరా
కనుముదంబిడు దివ్యలతయొకటలరు దానను గాంచరా॥ ౮

వేగదానిని జేరువారల వెలుఁగుఁ బూవులతోటరా!
భోగులును యోగులును దానిపూలఁ దలల వహింతురా॥ ౯

శృతిని గొనని తోటమాలి వెలయు పూవులతోటరా !
అతడెచటికి దానుబోయెనో, వెతకినను గనరాదురా ! ౧౦

శేవనం బాతండు గూర్పంగు జెలంగు పూవులతోటరా !
ఈనను బాతింగు ప్రోవకయేవిధిని జెంపొందురా ! ॥ ౧౧

ఏమియైనను జూడఁ జూడ నిదేమి పూవులతోటరా !
ఏమికాంతి ! ఏమివాసన ! నామనము లోఁగొనెనురా ! ॥ ౧౨

(“ఆంధ్ర సత్త్వి” — క్రోధన సంవత్సరాని సంచిక)

—

మేటూరి యానకట్ట

ప్రాచ్యపాశ్చాత్య శిల్ప కళాప్రవీణ వి
 ద్యాకౌశలముఁ జూచునట్టి గీము,
 మర్మిక్షదోషంబుఁ దొలఁచి, ధాత్రిసుఖంబు
 వెనుపఁ బర్జన్యఁ డంపిన గులాము,
 రాజ భాండార సరః పూరణమున కె
 ల్లపుడు ధనము పాటునట్టితూము,
 దక్షిణ మండలాంతర కన్దక మృగాళిఁ
 బట్టఁ బ్రభుత్వంబు బజచుదీము,

స్వేచ్ఛమై సంచరించు కవేరకన్య
 యనుభవించెడి నూత్న సంధనపు బాము,
 ప్రకృతి చిరకాలమునకుఁ గల్పనపు సొంపు
 కోరి ధరియించు గోము మేటూరిడాము ॥

శ్రీరాముఁడల కపిసేనచే వార్ధిగ
 ట్టించిన సేతువు డీలుపఱచి,
 పాలస్త్వచే బంతిపగిది నెత్తిఁగఁబడ్డ
 కైలాసశైలంబు గాకుచేసి,
 కుంభజన్మునిశక్తిఁ గ్రుంగి, సామగపడు
 వింధ్యాచలమ్మును వీపుజఱచి,
 హలిహాలోద్ధతి గంగయందుఁ గూలిన హస్తి
 పుర దుర్గరాజమ్ముఁ బరిహసించి,

నియుగాంతరభూమి సుస్థిరతి నిలిచి,
యసమ పావనఁ గావేరి నాఁక వెట్టి
క్షేత్రములకు జలాధారసిద్ధిఁ గూర్చు
నంగులకు మిట్ట మేటూరి యూనకట్ట !

—

ఒకప్రక్క గాఢలోహకవాట నిచయ సం
యుత పరీవాహము లొప్పలొలుకు,
నొకచక్క ఘనయంత్ర నికరముల్ శృంఖలా
బంధనరీతిచేఁ బరిధివిల్లు,
నొకదిక్కునరసుధా ప్రకట మార్గశ్రేణి
కలితసేతు వితతి లలినెసంగు,
నొక యిక్కఁబాహుళ శకల సోపాన పం
క్తులు గనువిందులై కొమరు మిగులు
నొకయెడ నగ్రగ్రసీమ సమున్నతంపు
సౌధమునకేగ వర్తుల సరణి వెలయు,
నహహ ! యేళిల్చి పథకమో, యరయరాదు,
ఉల్లమునకిచ్చు ముదము మేటూరి డాము ॥

3

తను తాపమాటఁగా మునిగినా ముక్త్యంగ
విపుల తరంగ కావేరివారిఁ,
గనులకుఁ దనివిగాఁ గనినాము ప్రకృతితో
సయ్యాటలాడు నీ చక్కఁదనము,

సకల విందుగాఁ ద్రావినా మెడినియఁ
 జెంతఁ దోటలతోని చెఱకుఁబాలు.
 సీనుల కింపుగా వినినాము పచ్చిక
 బయలఁ బ్రాయఁపుఁగొల్ల పడుచు పదము.
 ఇంద్రియములెల్ల మివుల సంతృప్తిఁగాంచు
 నీదు సన్నిధి నసింప నిముసమేని
 అలరుమా వేయికల్పము లాంగ్లకీర్తి
 మాశలను ముట్ట, మేటూరి మానకట్ట ! ॥

చ

హోతునఁ బెనుచప్పుడు పుత్తిల్లఁగ నొక్తు
 లొఱసికొంచరిగెడు దురుసుఁడనము
 అడ్డమై నిలుచు వృక్షావళి న్నగములకా
 లీలఁ బెకల్చు గయ్యాళితనము,
 సరసఁ జేరిన యల్ప సరిదంబువుల స్వమ్ము
 గాఁ జేసికొని యుబ్బు గబ్బితనము,
 కుటిల వర్తనఁడాచి గురుభంగ కరములఁ
 బ్రాణేశు నెడఁజేర్చు జాణతనము,
 కొఱతవడఁజేసి, నినుడాసి, కూర్మిఁబాసి,
 మిగులగాసి నినుండ్రోసి, మేల్మీదీసి,
 కట్టి, చెఱఁబెట్టి, రీవ్రజ కఱపుఁజేసి,
 విశ్వజన కల్పవల్లి ! కావేరితల్లి ! ॥

చ

ఆయతబుద్ధి, సర్వకృషి
 కావళి మోదము నొంద, నీరిజ
 ర్వాయకు గట్టి రాంగ్ల నర
 పాలుకు, శిల్పివరుల్. సహాయముక
 జేయఁగ నెన్నిదేండ్ల కతి
 శీఘ్రముగాఁ దగ నేమకోట్లనూ
 పాయలు వెచ్చపెట్టి కను
 వారికి నబ్బుర మావహిల్లఁగన్ ॥

౬

ఈ మహిత ప్రయత్నమున
 నెందఱు మ్రందిరో, యెందఱెన్ని బత్
 బాముల కగ్గమైరో, తను
 బాధల నెందఱు మ్రందిరో, యహా!
 యీ మహిఁ ద్యాగభూషణులె
 యిట్టి కృతుల్ మోసరించు నేర్పరుల్,
 ప్రేమను వారినేకడ వ
 రించు యశోరమ శాశ్వతంబుగన్ ॥

2

(చంద్రిక—1935 జనవరి)

సెంటు పాబున్నత పాతకాలాపాధ్యానుబు విద్యాధులు 25-9-1934 న
 మేటూరి యాచక్ర స్తంధర్మింపఁబోయినపుడు—చెప్పినవి.

నిను నిర్మించెను జనముల
కనితర సౌకర్యములను నమరుప, నటఁ, బ
ప్తునముం గట్టించెను, దొర
తన, మది నయనప్రతోమదం బగునేడుకా! ౮

విద్యుద్దీప సమేత చత్వరములుకొ
విస్తార వేళ్లంబులుకొ
నైద్యస్థానము, లావణప్రచయము
ల్వార్తావహావాసముల్
నద్యస్సంభృతవస్తుశాలలు, సమ
స్త్రక్రీడన ప్రాంతముల్
ఖాద్యప్రాంగణరాజి, ధూమశకటా
గారంబులుకొ శోభిలుకొ || ౯

—

ఏకాంతసేవ

శ్రీకృష్ణుడు

మంద వెలువడి, నడితేయి, మందగమన
మందమును గూర్చి, మది భయ మందకుండు,
మందభాషిణి ! యిప్పుడు నామందటి కిలు
మందలకొ మీటివచ్చి తేమందఁ ? జెప్పును ! ॥

రాధ

కేవలానంద పరవశ భానదివ్య
జ్ఞోలికల నిర్మూలము నూగు లీలకంటె,
మోదమిడునది యటనేది లేదు, కాన
మన సుఖైకాంతసరణికి మంద తగునె ? ॥

శ్రాంతినొంది, ప్రశాంతమా సమయమాట
సర్ధరాత్రంబున సుషుప్తి నందుదు నని
నాకను ల్గప్పి చననొనె ?—నాథ ! యిదియ
దొంగలం బట్టు తఱియని తోచలేదె ? ॥

అలికిడిని విన్నయంతన, యందరాని
తాపునకు నుటికెదవని తలచి, యిట్టు
లింద్రియములు చలింపనట్లే యిచటికి
వచ్చితిని నేను బడముపైఁ బడము నిడుచు ॥

వచ్చునపు డెన్ని శ్రమలకుఁ బాల్పడితి నొ,
యెఱిగి, నారాక యందమై యెసఁగె నంచు
గేలి సలిపెద, విదియొక లీలయేమొ ?
కాని, యదియు ననుగ్రహమాను నాకు ॥

౫

భావమున నిన్నె యిశుకొని నచ్చుచుంటి
నవశనై, కాన మార్గమధ్యంబునందుఁ
గంటకాశ్లాది బాధలేక గానరావు,
ప్రాణభయమును నామదిఁ బాసిపోయె ॥

౬

ఇనుమయస్కాంతమెట్లు లట్టివు నాదు
మనము నీవంక కే లాగుకొనుచునుండ
నొండు దోచునె ? భయమేల యుండు నింక ?
అహహ ! యెంతటి జాణ వీ వాత్సనాథ ! ॥

౭

అచలయోగుల మనములే యపహరించి
వెంటఁ గొనిపోవ, వారు నీ వెంటఁబడుదు
రింక, నబలను, జగచల హృదయనైన
నన్ను లోఁ గొన, రా, క్షేల్ల నాథ ! నిలుతు ? ॥

౮

‘మృగభాషిణి’—నగుదు, నెట్లందు వేని,
నందియందని ననుఁబొంద నేందు నెప్పుడుఁ
దందరం బడుదాన, నే, నందువలన
సుందరాకార ! పలుకుదు మందగతి ॥

౯

భవదధీనను, నాకేల పలువిధములఁ
బలు పలుకులాడఁ ? బలుపుర పజ్జఁజేరి,
చెలులతోనైన నెంతనేఁ బలుకవలెనో,
యంతియేకాని, మెండుగనాడ, నిజము ! ౧౦

నాదు సరసంపు సంభాషణంబులెల్ల
చిన్న చీకెను నామదిం గొన్ననాడ,
త్వత్కరుణగల్గ నిపుడవి బయలుపడవె ?
యీ వెఱుంగవె ? యీ తేజ ! యీ విధంబు ॥ ౧౧

ఏరికే నన్నటికినైన నీవ గతివి,
కాన, నానలె నెల్లరుఁ గడకు నీదు
మందటికిఁ జేరవలదె ? యేమతమునేనిఁ
బట్టి, — యిష్టార్థమివెకా, భక్తతతికి ॥ ౧౨

జల, నగ, రసా, సభా, యజ్ఞ సదన, విప్ర
భవన, ఘోరవన, ద్వీప, వరతపోని
వాస, కై రాటముల నెందువ ర్తిలినను
భక్తసంఘము వెదకి నిక బట్టరాదె ? ॥ ౧౩

మందలను మీఱినానె ? యీనింద నాకు
నేల కట్టెద నీవు ? యోగీశులేనిఁ
బ్రకృతి మందల మీఱక, పరమపురుషు
నిన్నుఁ జేరఁగ శక్యమే ? నిర్మలాత్మ ! ॥ ౧౪

శుద్ధ సాత్త్వికమూర్తి నిజ జూచు వేడ్కఁ
 విగ్రహముల మందలక మీఱి తెగువమెయిసి
 మచ్చ సంసార బంధముల్ ద్రుంచివైచి
 పరిమ భక్తులు వెఱ్ఱులై తిరుగుచుందు ॥ ౧౫

విహితానందములకు జలాంజలి యిడి,
 నీచ దేహభిమానంబు నీటఁగలిపి,
 యుత్తమపదంబు నందుఁ గాలూఁది నిల్చి,
 నిన్నుఁబొందెడు నిష్ఠమై నెగఱుయోగి ॥ ౧౬

త్వన్మహాజ్ఞఁ బయోధి మందలను మీఱుఁ,
 గులనగంబులుఁగూడ మందలను మీఱుఁ
 దలఁప భూతంబులైదు మందలనుమీఱు
 నేను మందల మీఱుట లెంత ? నాథ ॥ ౧౭

ఎఱిఁగి యెఱిఁగియు 'నేమంద నిచటికీవు
 వచ్చి'—తనియెదు ?—నామదిఁ బయటఁబెట్ట
 నలెనె ? యే నెస్వయంబుగః వాంఛితముల
 నడిగి తీర్చిన నానంద మధికమగునొ ? ॥ ౧౮

'అమ్మయైనను దాఁబెట్ట దడుగకుండ'
 ననెడు లోకోక్తి నిజమునేయంగఁ దలఁతె ?
 "తరుణులమనంబు సర్వపదంబు లెఱుఁగ
 బమ్మకుఘ శక్యమే"—యంట, నమ్మినావె ? ॥ ౧౯

సన్నె పెన్నిధిగా సమ్మి యిన్నిశీఢి
 సలత కోరిచి వెదకుచు నమితకాంత
 నగుగుదెంచితి నేకాకి నగుచుఁ గాన
 చనుగజంకఁగ నేల ? నిన్నాత్మ నాథ ! ॥ ౨౦

ఆత్మ నీకర్పణ మొనర్చినట్టి దినమే,
 జగకుఁ గొంకుఁ గళగకుఁ జాంచల్యగుణము
 విడఁ సనుఁ, గానఁ గోర్కులవేడ నింక
 శంకయుండున నామది ? సదయహృదయ ! ॥ ౨౧

ఐహిక మహాసుఖములొల్ల, నాయులొల్ల,
 సద్యశంబొల్ల, చూపాతిశయము నొల్ల,
 సర్వసామ్రాజ్యమేనొల్ల, స్వర్గమొల్ల,
 నేను గోరునదొక్కటే నిర్మలాత్మ ! ॥ ౨౨

అంచితామ్నాయ సన్నతమైనయదియు
 నసమసా త్త్విక పావనమైనయదియు
 చలమైనది, చిన్మృదంబైన యదియు,
 నెదియొ, యాత్మైక్య మది, నాకు నిమ్ము, దేవ ! ॥ ౨౩

(“గృహలక్ష్మి” — 1933 ఫిబ్రవరి)

ప్రియలేఖ

శ్రీయుత ! చంద్రవంశ ఘన
 సింధు సుధానిధి ! స్వీయఘోర కా
 క్షేయక మర్దితారి ! పరి
 క్షీర్తిత సర్వదిగంత సద్గుణా !
 కాయజ సన్నిభాంగ ! రవి
 కాంతి విభాసుర ! హస్తినాపురీ
 నాయక ! ప్రాణనాథ ! నిను
 నమ్మిన ప్రేయసి, నే,—శకుంతలకా॥

లలిత ప్రేమామృత తుం
 దిల మానస నగుచు నిట్లు దీనతతో, నే
 విలిఖింపఁగఁ బూనితి, రా
 ట్టిలకా ! యీలేఖ, సమ్మతిం గనుఁగొనుమా ॥

సర్వ సర్వంసహ చక్రభరణ ధురీ
 ణ సుభుజా ! ననుఁబ్రోవ వినుగువడితె ?
 దీనమానవ రక్షణానూన మానవ
 పంకజ ! ననుఁబ్రోవ జంకువడితె ?

పరివంధి పరివృథ ప్రాభవభాజన

ప్రాశ్న ! ననుభోన భయమువడితె ?

బుధజనకాండ సంపూజ్య పుణ్యపుణ్య

విష్ణు ! ననుభోవ చిడియవడితె ?

సత్కృపా పూర్ణదృష్టి ప్రసారితాఖి

లాండజానందదాయక ! యరసి నన్ను

నోమ, నయ్యయ్యో ! నీవిటు లోటువడితె ?

భవదవనదీక్ష యేమయ్యె ? బలుకు, నృపతి ! ॥ ౩

మాలతీలత నాకంఠ మండనముగ

సలిపి, కచభరమున సుమావళులఁ గూర్చి

‘యమృతవాహిని నీమోమ’ టంచుఁ బ్రేమ

ముద్దు గొనునాటి మాటలు వోయెనెటులు ? ॥ ౪

‘దూతలఁ బుత్తెంచెద’ నం

చాతీవను మనము నూఁగు నపుడంటివిగా

దే ? తలఁపవ యద్దానిని

భూతలనాథా ! మదీయ పుణ్యమ యదియున్ ॥ ౫

ఆనాటి పల్కులెంతయు

మానసమునఁ దలఁచవొక్కొ ? మఱచితో ? నీరా

జ్ఞానందానుభవంబునఁ

గానవో ? యొక్కొంత తీరికయె, —మనుజేంద్రదా ! ॥ ౬

కురుకుల మండనుండ వయి,
 కోవిద సంస్తుతిదివ్యకీర్తివై,
 గురుజన బోధితండవయి,
 ఖోణితలేశ్వర పూజితాంఘ్రివై,
 పరమగుణోన్నతుండవయి,
 ప్రస్తుతధారుణి చక్రవర్తివై,
 హరిహరి! మాటఁ దప్పితివి;
 భ్యాతిని గాంచు పథంబెయిద్యున్ ? ॥ ౨

నీ సువిశాల ఫాలమును,
 నీ కమలాయత నేత్రయుగ్మమున్,
 నీ సమదంత పంక్తియును,
 నీ చిఱునవ్వును, నీ విలాసమున్ ॥
 నీ సుకుమారదేహమును,
 నీ హూయలుం గని నిశ్చయంబుగన్
 మోసము వోతి సుమ్ము!, మన
 ముం గనిపెట్టఁగలేక ముగ్ధునై ॥ ౩

సదయావలోకన ప్రదరసంహతి నాదు
 హృదయంబుఁ జీల్చుట నెంచలేదె ?
 హస్త సంస్పర్శ నాకబ్బు నట్లానరించి
 తహతహఁ గూర్చుటఁ దలఁపలేదె ?

చంద్ర శిలావేది సరసను గూర్చుండి
యెన్నో బాసలు సేయుటెంచలేదే ?
ముని మానతిని సైతమును గొనకే నిన్ను
దయితునిగాఁ గొంటఁ దలఁపలేదే ?

కనికరములేదే ? నాపయి మనసు లేదే ?
ధర్మపద్ధతి మది నింత దలఁపలేదే ?
యేల దూతలఁ బుత్తేర, వింక నేని
దీనురాలిని నక బ్రోవు ప్రాణనాథ !

౯

అహరహంబును నీయంద చూత్తు నిలిపి,
నిన్నె స్మరియించు, చే, నిట నున్నదాన,
సథిప ! కావున నాహార మరుచి యయ్యెఁ
గంటికిని నిద్ర సహితము గఱవెనుమ్ము !

౧౦

చారుభూషణ వారమ్ము భారమయ్యె
నతులితాలంకృతులు నసహ్యమ్ములయ్యెఁ
బ్రియ సఖీజన భాషణల్ వెగలులయ్యెఁ
జిక్కి, సగమైతి, వేయేల ? క్షితితలేశ !

౧౧

వేగఁ దోకొని పోకున్న వెతలఁ బడుచుఁ
గవ్వ జీవినిగా నిట్లు గడపు కంటె
నిన్నె యెద నిల్పి ఘనతపోనియతిఁ బూని
యెన్నఁటికి నైనఁ బతిగ నిన్నే వడయుదు ||

౧౨

‘ఎట్టి సాధ్యులకును బుట్టిన యిండ్లను
 బెద్దకాలమునికి తద్ద తగదు’—
 అనుచు బుద్ధి నెప్పి యుండఱు వనుపంగ
 వచ్చి, నిన్నుఁ జేరవలయు నేమొ! ||

౧౩

అంతకు రాకుండఁగ, ననుఁ
 జెంతకు రప్పించు కొనుము, శీఘ్రుంబ - మసీ
 కాంతా! నిన్నిదె సగ్రవా
 ధిగిమేక, నామనవిఁ గొనుము ప్రియమెసఁగంగఁ || ౧౪

(‘ఆంధ్ర పత్రిక’—అక్షయ సంపత్సగాది సంచిక)

—

శన్ముచాలంభము

శనిగా ! యెంతటి గర్వపూర్ణుడవో ? వి

జ్ఞానోత్తరుండెవ్వడే

భనిగాఁ, జూడఁగ లేవు, వానిసతిఁ బ్రో

ద్యచ్ఛీలఁ గాఱింతు, వా

త్త, నొకింతే ననుకంపఁ గాన, కిసి ! లే

దా ? నీకు సిగ్గింత ? ర

మ్మని గారాబముతోడఁ బిల్చినటు లే

లా ? వచ్చెదోరీ ? జడా !

౧

నీవీలేవు, సరేకదా ? — యిడెడు మా

నిం గాంచి, యేలా ? కటా !

భావంబందున నేడ్చె దోరి, పలువా ?

బాగాయె నీతోడ, మా

డ వేనాఁడుర దాఁపురించితివి ? యి

ట్లేచకో ; రవంతేని, నో

రీ వెన్నంబడ మింతకే, యశుభమూ

రీ ! మంద ! మందద్యుతీ ॥

౨

కలుషంపుంగృతి నీచపుం గ్రహమవై

కాఱింతు సత్పూరుషా

నభి నెల్లప్పుడు ; నింకనుం బరమ పా

పంబు ల్వానర్పంగ, సి

నీలవే? యేమది? నీ మదిం; జగతి దు
 స్క్రిందిం గనం బాడియే?
 సలుస్తే పోవకు పోవకోరి బడవా!
 ప్రఖ్యాతి నాద్దించరా!!

'పూర్వండ్లం గలవారు వక్రగమనం
 బుం గల్లువారా' — యటం
 చరయక లేని గురుద్విషాగ్రణివి, నీ
 చా! నీ చమత్కారముల్
 గురు శిష్యప్రవిపాటనంబు నయినక
 గూర్పక ఓమంహానె? చీ!
 దొర చట్టంబులు చూపవత్తు వటరా!
 తొత్తా! ప్రమత్తాధమా!!

ఈవే లోకపు నృప్తిబామ్మ, విక, నీ
 యింటం బ్రవేశించువా,
 రే వాసిం గలవారొ చెప్పవలె నా?
 యెంతే గురూపుల్లదా,
 నీవేసంబునకు గుణాళి విహితా
 నీకంబు దోడయ్యె; వ
 న్నా! విన్నంటంగ విక్రేదింతకె, యఘ
 ప్రాగ్భార సంభారకా!!

"జనుఁ డెట్టిండును నీకు. గా' జనంగఁ నీ
 చత్వంబుమై మన్ని — రో
 మని సాగించెద వోరి! పేరుసెక, నీ
 యంతంబె సాధుల్ మనఁ
 బున నేవేళిను గోర, నయ్యది పృథ్వా
 పోనేర, దత్త్యంత పి
 జనముం జేసి, హరించు నిక, నిజము, శుం
 తా! కుంతిత్రపాభవా!॥

L

—:౦:—

మర్యాదనోపాలంభము

పొత్తుల సొత్తు దాయలకు

భోగ విమారము గాఁగఁ జేసి, వా
క్రత్తిణీనేఁ బయింబడుదు

రేమో, యటంచుఁ దలంచి, ఘోర స
త్వాత్త మహాటవీసలుల

కక్కట ! వారలఁ ద్రోలి, సౌఖ్య సం
పత్తున మత్తునం దిరుగ

భావమునం దిసి ! సిగ్గుదాల్పవో ॥

అచ్చపు వంశముం దలఁప,

వాదిమ పూరుష వర్తనంబులన్

మెచ్చపు, ఖ్యాతినిం గనవు,

నీతి పథంబును జూడ, వార్యులున్

నిచ్చలుసేయు బోధములు

నీ చెవిఁజేర్పవు; దుష్టబోధముల్

మచ్చిక విందు, నీ కిఁకను

మానునెరాక విపత్తు లల్పుఁడా ! ॥

వంచనఁ గొన్న రాజ్యము ధ్రు

వంబుగ 'నాయదీగా' యటంచు, సి

గ్గించుక లేక తించు సుఖ

యించుటె కాక, దురాత్మ ! కానలన్

సంచరణం బాసర్పు ఘన

సత్త్వల దోగులఁ — బొండు నూనులక
గ్రుచ్చుచుదనంబుతోడ నుడి

కింపఁగఁ బూనితి, మెత డొప్పుమో ? ౩

పాతక మార్గమూని, సమ

భాగులఁ బొండు కుమారులఁ, గటా !

పైత్తుక రాజ్యలక్ష్మి కక్కు

పామతి దూరులఁ జేయఁజూచె, నీ

చేతలు సెల్లునే ? వినిన

శిష్టులు మెత్తురె ? శత్రులేనియొక

కోతి వహింపరే ? యశము

నుం గొని తెచ్చునె ? యోకృతిఘ్నఁడ ! ౪

ఈసునఁ బొండునందనుల

కెగ్గొనరింపఁగఁ బూనుటెల్ల, వి

శ్వాసము మీఱఁ గత్తివయి

సాము నొనర్చుటగాడె ? దీనిచే,

వాసియు వన్నెయుం గలిగి

వర్ధిల నెంచితివేమొ ? రిత్త లా

యాసలటంచు నెమ్మదిని

నారయవేమొ, కుల ప్రదాహకా ! ౫

పాపము నృపాల సంతతికి
 నంచనముం బొసరించు దుష్ట వై
 తొడిగి మార్గమూని, విలు
 ధప్రవరుల్ వచియించు నీతు, నీ
 మోక్షాక రీతిగా నరసి
 ఓగులు సెప్పిన రీతి నీతి యం
 చుండెడి, వెంతయోగ్యుడవో ?
 యొప్పమి ముప్పనకే యగుజుమీ ॥

ఆదిని సంధికై యదుకు
 లాగ్రణి యంతటి వాడు వచ్చినం,
 గాదని త్రోసిపుచ్చితివి
 కావరమూని, త్రిలోకపూజ్య పా
 నోదితరూక్షవహ్ని నిను
 నుక్కడఁగింపక మానునొక్కొ ! నీ
 కేనిక దిక్కు ? ప్రాణముల
 నేగతిఁ గాంచి కొనంగ నేర్తువో ॥

అంగ నృపాల జల్పముల
 కంతముగల్గదు, సౌబలాక్షతం
 త్రాంగము మొక్కవోవదు, ప్రి
 యావరజాతికుయు క్తిమార్గముల్

భంగము నొడ, వా కురు న

పత్యము పగ్గెయుఁ దగ్గలేదు, నీ

రంగు బయల్పడుకొ నమర

రంగమునఁ దటు చక్కనిల్వమా !

౮

నిలిచినఁ జాలు, శంకరుఁడె

నీ కయి యడ్డము సొచ్చెనేనిఁ గా

వల మడిగించి, త్వత్తనుజ

పాత్ర సహోదర మంత్రి యుక్తమా

బలము రణావనిం జదిపి,

బౌహుబలం బెసలార, భాత్రికి

బలియిడు నిన్ను, నన్నరుఁడ

భంగుర గాండివ సత్వమేర్పడుకొ

౯

కలి పురుషావతారమవు,

గాఢ మదోక్త్రుట మానసుండవు,

దులువఁదనాల గేహమవు,

దుర్గుణ సంతతి కాట పట్టువు,

గుల గత గౌరవాపహర

గుండవు, గుత్సిత ధీయుతుండవుకొ

బలునల మెప్పులం గని, న

భంబును ముట్టెడు పాతకుండవుకొ

౧౦

పర పర దారలం గొనంగ
 భావమునగ దలపోయు వారికిక
 పరకము నిక్కమంట !, విని
 నాడవా, లేదో, దురాత్మ ! పాంశుభూ
 చి సుతులన్ననో, తలఁప
 భ్రాతలు, జ్ఞాతులు గారే నీకు. నా
 పరిమ గుణాశ్వులగ, బటచి,
 వారల సొమ్ము హరింపఁ జూతువే ? ॥ ౧౧

అటుగు నటంచు నెంచితివె ?
 యక్కట ! వారల సొమ్ము నీకు; పో
 పఁచె నెన్నఁ జుంపు విన
 మా, వసమా విధిత్రిప్ప లీగ, నీ
 కజకుఁ గసాయి డెందము వి
 కా వికలై త్వరలోన నెంతయు
 పక్షిసొను నన్నియం దెపుడో
 దగ్గముగాక తొలంగ దజ్జఁడా ! ॥ ౧౨

(మే—1934 'చంద్రిక'—మం.ప్ర.)

పీచ్చి పాదుషా

భారతావని వైభవ ప్రాభవముల
నేలి నుతిగన్న మొఘలు నృపాలహార
మందు మణిపూస కరణ సత్యంత దీప్తి
జడలఁ బూరించె నక్కరు చక్రవర్తి ॥

౧

అతని యాస్థానసీమఁ బ్రభృతిఁ గనియె,
విద్యలకు నల్వ, బుద్ధికి విబుధ గురుఁడు,
కార్య ఖడ్గంబులందు యుగంధరుండు,
నీర బలుఁడను కవికుల విశ్రుతుండు ॥

౨

స్వక్తిగతభావ వివరణ ప్రజ్ఞయందు
గమయ సముచిత వాగ్విలాసంబునందుఁ
ప్రభుహృదామోద కార్య నిర్వహణమందుఁ
శాదుషా కొల్వులో సంతవాఁడు లేడు ॥

౩

ఒక్కనాఁ డా ప్రభుండు నిండ్లోలగమున
నున్న తఱిఁ బారసీ కోర్వినుండి యల్లఁ
జేరనచ్చిరి బారాహజారి జాతి —
గుఱ్ఱములఁ గొంచు వర్తకుల్ గొందఱటకు ॥

౪

వారి నృత్యంతమును మంత్రి వలన నెఱిగి,
యశ్వ శాస్త్రజ్ఞులను బంచి హయల యంగ
లక్షణాదుల, ద్రుతిగతి శిక్షణములఁ
జక్కఁగఁ బరీక్ష సేయించి చక్రవర్తి ॥

౫

నొక సమునుండి యొకలక్ష నొక్కమిచ్చి,
వారు దెచ్చిన పదివేల వారువములు
వీలించి, మఱి పదివేలకు వలయు లక్ష
సంచకిరువుగ వారి కొసంగి పంచె ॥

౬

అంతి, మఱునాడు గడుగుతూహలముతోడ,
వీరబలుఁ గాంచి పురిఁగల వెట్టివాండ్ర
పేరులను దెల్పు పట్టి దయారుసేయు
మనుచు, హుకు మొనరించె నాయవనవిభుఁడు ॥

౭

కాని, వీరబలుండు సుల్తాను నాన
నొనరుపకె, కాలముం బుచ్చుచుండ, నొక్క
దినము జ్ఞప్తికిఁ దగిలి, పట్టిని గుఱించి
యతని నడిగెను నాతురుండై ప్రభుండు ! ॥

౮

అడుగుటయె తడవుగ నతఁ డక్కరు పద
సన్నిధిని బ్రతమొందుంచె త్సావిభుండు
దానిఁ గైకొని యిచ్చె నాస్థానమందుఁ ,
గరణమునకుఁ 'బఠంపు బిగ్గఱగ'—నంచు ॥

౯

కాగితముఁ గొని చదివె నాకరణ మిట్లు,—
సభ్యులందఱు నాలింప శ్రద్ధతోడ :—
'ఢిల్లీపురి గల పిచ్చివాండ్రెల్ల రందుఁ
బ్రవ్రథమ గణ్యుఁ 'డక్కరు' ఫాదుపాయె' ॥

౧౦

అప్పుడు సభలోను గలకల మతిశయిల్లె:

‘ప్రభుండగు చనవీయ నీ వీరబలుండు తనదు

సిద్ధి నెఱుంగక యతని నెత్తిపయికెక్కి

చిందు ద్రొక్కెడు’—నని యొక కొందఱనిరి ॥ ౧౧

‘పాదుచా యన నొక గడ్డి పఱకక్షై న

లెక్కసేయఁడు, వీని యీ నిష్కలభావ

లెల్ల కాలము సాగ, దీ పోచమతిని

గొఱత వేయఁగవలె’—నగచుఁ కొందఱనిరి ॥ ౧౨

‘అల్పుండగు వీరబలు నొక యధికుఁజేసి,

అతని సలహాలె రాజకీయముల పట్లఁ

జేకొను నృపుండు, మచమాటఁ జెవినిబెట్టఁ

డందులకు ఫలమిది’—యని కొందఱనిరి ॥ ౧౩

పట్టికను దన పేరుండు టట్టై తెలిసి

కనుఁగొనల్ జేపురింప, మొఘల్ ప్రభుండు

వీరబలుఁ జూచి, ‘యోయి! మాపేరి నిట్లు

ప్రళమమునఁజేర్చి, తిందు;—నీభావమేమి? ॥ ౧౪

‘పరిహసించుటా మము?—, బొరపాటు నశితో?

నుతిమఱపు సెందితో? కడు మకురుతినమొ?

పలుకుమా?’,—యన, లేచి యంజలి ఘటించి,

వినయమున వీరబలుఁ డిట్లు విన్నవించె :— ౧౫

“దేవు ! హనాదు, హేతు వేదియునులేని
కార్యముండెనె ?—కాని, నాగ్రహమదేల ?
'ఉన్నమాటన్న నులుకుదు'—రన్న నుడికిఁ
బాత్రులగుదురె ? మీనంతి ప్రాజ్ఞతములు ॥ ౧౬

భరతఖండ మదేడ ? ఆ పారసీక
మేడ ? సర్తకు లరుదెంచుటేడ ? మరల,
నచ్చినను మీకు 'ఘోడా'లఁ దెచ్చుటేడ ?
చేపడిన సామ్మొనఁగువారు క్షితిని గలరె ? ॥ ౧౭

పారసీకము మీ యధికారమునకు
లోఁబడని సీమ, పరులయేలుబడి గలుగు
సలము, వారల నమ్మి తత్తడుల కొఱకు
ముందుగనె సామ్మొనిచ్చు భూపులు గలారె ? ॥ ౧౮

ధర్మజులొ, యా హరిశ్చంద్ర ధరణిపతులొ
వారు, సెప్పిన విధమున వర్తిలుటకు;—
వణిజులకు, వేశ్యలకు మద్యపాయులకును
మాట నిలుకడ దబ్బుతి మానవేంద్ర ! ॥ ౧౯

ఏమఱియొ, మఱచియొ, కాక, యెఱిఁగెఱిగియొ
మీ రొసంగిన లక్షయు మ్రింగి,—కడకు
అన్యదేశీయ వర్తకుల్ హరులఁ దెచ్చి
యీనిచో, వారిఁ జేసెడి దేమి మీరు ? ॥ ౨౦

ఇట్టి మీ చిత్రచర్య నన్నెచ్చరించె
బట్టికం దొల్త మీ పేరు వ్రాయువనికి,
దీర్ఘ యోచన మొనరించి, దీన దోస
మున్నఁ దగుళిక్ష నాకిం' డటన్న—నృపుడు ॥ ౨౦

సుంత యోచించి, తలయూచి, నూరివర్ష
వీరబలుఁ గనియనె : 'మాట మేరకెటులా
హయములను దెచ్చి వర్తకు లప్పగించి
రేని, నీమాట బూటకమే గదోయి!' ౨౧

'అవుడు నేఁ బిచ్చివాడ నెట్లగుదు? నీవు
పట్టికను వ్రాసినది సత్యమెట్టు లగును?
దబ్బుజల నాడ వీ వింతదనుకఁ, గాన
దీన నీభావ మేమియో? తెలుపు'—మనఁగ ॥ ౨౨

మీరు వల్కిన యట్టులె, వారు తమదు
మాటఁ దక్కించుకొను నీతిమంతులైన
యవుడు, మీ పేరు పట్టికయందుఁ గొట్టి
వైచి, యచ్చోట వ్రాయుదు వారిపేరు ॥ ౨౩

అనఁగ,—'మజ్జారె! పిచ్చివాఁ డంటి, వింత
వఱకు న, న్నిపుడెటు పిచ్చివారొవారు?
చెప్పు'—మన, మంత్రి 'తెక తేరఁ జిక్కుసాముఁ
దినుచుఁ గూర్చుండ, కట్టి పాటెనయు కతన' ॥ ౨౪

అనుచుఁ, బాదుసా మోమున కలఁతి నగవు
 వింత నోయగమును గూర్చి, వీరగాలుని
 బుద్ధిచాతుర్యమునకు నబ్బరము నొంది,
 యతిని నుతియించి, తగిన సత్కృతులఁ దనుప ॥ ౨౬

సభ్యులును వీరబలుని ప్రజ్ఞాప్రభాస
 మవుడు పలు తెజఁగులఁ గొనియాడి రెంతో,
 'రాజనుమతించినదియ ధర్మ'—మనియెంచి
 యనుసరించును బ్రజయు గానినె ధరిత్రి ॥ ౨౭

(భార్య)

—————

నయవంచనము

(ఈగ : పాలిడు)

సాళిడు :—

మక్కికమ ! నాదు నద్దాల మహాలు సూడ
నొక్కనాఁజేని రావేమి ? —యుబుసు వోవఁ
బ్రాద్దు పుత్తము కొంతసేపు మన మిచట
నూరకయ చుట్టుఁ దిరిగి వేసారనేల ? ॥

౧

‘నిగనిగ’ని మంచు ముత్యాల నీటు దనర
సన్నవగు పెండ్లి దారాల జాల రెసఁగ
నమరు నాయంటఁ జక్ర చంక్రమణ మలర
హాయి నొక్కింత మెలఁగ రమ్మాయి ! సకుఁడ ! ॥ - ౨

మండు పెండదినాల ‘సిల్లూ’ గృహంబు
జడి గుఱియునాళ్ళ ఢిల్లీరా ల్సాధవరము
గడగడ వడంకు చలితటి గణికగృహము
నిడు సుఖము కెచ్చు నామేడ యిచ్చు సుఖము ॥ ౩

బంగరు మలాము రంగు తుజంగలించు
నంతిపురిఁజేర నరిగెడునట్టి త్రోవ,
వర్తులంబైన సోపానపంక్తి వఱలు,
ముచ్చటగ దానిపై నెక్కి పోదమిప్పుడు ॥

౪

అతిథి మిత్రుడవైన నిన్నాదరింప
నెడఁదఁ గౌతూహలమ్ము రేకెత్తె నాకు
అనుమతింపు మదాహ్వాన మమిత కరుణ
విశ్రమింపుము, వింతలఁ బ్రీతిఁ గనుము ॥

౫

కుఁ :—

పందనము లోయి ! నీదు నాహ్వానమునకు,
వలదు, వల, దేను నతిథిఁ గావలదు నీకు,
సుడి దిరిగియుండు నీయింటి యడుగుమెట్ల
నడుగిడిన జీవి వెండియు వెడలు నొక్కొక్క !

. ౬

సాఁడు :—

ఎత్తుగా నెగిరెగిరి నీవెంతో బడలి
యున్నరీతిని దోచె, నోయన్న ! నాదు
శయ్యపైఁ బండి, క్షణము విశ్రాంతిఁ గొనుము,
రమ్ము ! నెమ్మది నా వచనమ్ము, నమ్ము ॥

౭

అందమైనట్టి తెఱలు గేహమ్ము చుట్టు
దింపఁబడి యున్న, వవిగా ! యాదెసను గనుము,
నాలి తెమ్మెరలకు వాని నడుమ నున్న
ఫట్టుపోగుల యుయ్యెల లట్టెయూఁగు ॥

౮

అందు శయనించి తేని, నీ యాత్మవీధిఁ
గోర్కులిక నుండ, వెంతో జోక్కొట్టి నట్లు
నిదుర వోదువు, బడలిక నేగడఁ బోదు,
డాస నాచి త్తమును దృష్టి నూనుఁజుమ్ము ! ॥

౯

శ్లోక :—

‘తాతలకు దగ్గు నేర్పంగఁ దలఁపవలదు,
బడలికలు వాయ, నీసెజ్జఁ బండుకొనిన
బేల, నీ కడుపునఁగదా మేలుకొనును, ?
ఎఱుంగనే యింతమాత్ర, మోహితుండ! చెపుమ ॥ ౧౦

శ్లోక :—

అకట! చెలికాండ! నీమీఁది యాదరమ్ము
నెట్లు ప్రకటించు, విశ్వాసమెట్లు గూర్తు
గాలుమోపుము, నాయంటి కడవపైని
నీవు, యెఱుంగుదు వంతయు నిశ్చయముగ ॥ ౧౧

అతిథి సత్కార ముచితమానట్లు సలుపఁ
బాటునడి పెక్కమూల్యపు వస్తువితతిఁ
గూర్చి యుంచిత, నాయాసఁ దీర్చవలదె?
సంశయింపకు, రమ్మిదె! స్వాగతమ్ము! ॥ ౧౨

శ్లోక :—

ఏల నీదు నమూల్య వస్త్రాల్లినాకు?
వానిఁ గూరిచి పలువురు వలుకవింటిఁ,
బొగడికల చేతనే మోసపోదునొక్కొక్క?
చలదు నిర్బంధ మింకఁ గృపాకలితహృదయ! ॥ ౧౩

సాక్షాత్కారము :—

మక్షి కాన్వయదీప ! యో మధురరూప !
 యుక్తి, రక్తియుఁ గలవు త్వదు క్తులందుఁ
 గళుకుఁ దళుకును వెలయు నీ కనులయందుఁ
 జక్కనయుఁ జిక్కనయుఁ గ్రాలు తెక్కలందు ॥ ౧౪

పెద్దకూటాన నగతాల పెట్టెలోన
 దాచి యుంచితి నిలుపుటద్దంబొకండు
 నచ్చితేనియు నీరమ్య వదన శోభ
 నుదుఁ గనుఁగొని తనియుదు, వన్న ! నిజము ॥ ౧౫

శ్లోకము :—

‘నీ సమాదర వచనముల్ నెమ్మిఁగూర్చె,
 సెల వొసంగుము నాదు మ్రొక్కులను గొనుము,
 వేటొకదినంబు నినుఁ జూచు వేడ్కవత్తు’
 ననుచు నామక్షికము పొడుకొనుచుఁ జనియె ॥ ౧౬

సాలెపురు వేమియుం జేయఁజాల కచటఁ
 దిరిగి తిరిగి స్వమందిరాంతరముఁ జేరె,
 గాని, యెన్నటికైన, నీఁగయె తనంత
 వచ్చి, యటఁ జిక్కునని తనయిచ్చఁ దలఁచె ॥ ౧౭

కానఁ, దనయింట నొకమూలఁ గనుల విందు
 సేయు మురువైన గూటి రచించి, యందు
 మక్కికా భక్షణాపేక్ష మనలఁ దొడఁగె
 నేతదాగమనాతి నిదీక్ష దీక్ష ॥

౧౮

అంత, మఱియొక నాఁ డీగ సంతసమ్ము
 జాలువాఱఁగ సాలీఁడు సౌధమునకు
 వచ్చి, మదికింపు నింపుచుఁ బాడసాగె
 దాని విని, యూర్జనాభము దానిఁజూచి :

౧౯

సాక్షిఁడు :—

ఎన్నిదినముల కహహ ! నీ విటకు మరల
 వచ్చితివి ? మిత్రమా ! నాదు స్వాంతమునకు
 కడు ముదంబయ్యె, స్వర్గసుఖములు నీకుఁ
 బొందితోఁ గల్గు, నిజము, నా నుందిరమున ॥

౨౦

అహహ ! హరి సీలనర్థంబు సవహసించి,
 చిలుక పచ్చని వన్నియ వెలితిచేసి
 రంగు లీనెడు సీమేని యంగు రంగు ;
 నీదుతల డంబుగల జుత్తు నిక్కియాడు ॥

౨౧

వజ్రములువోలె నీకనుల్ ప్రజ్వరిల్ల,
 నా కనుల్ సీసపుంగుండ్రునంగ నొప్పు
 నాకు నీకేటి నాటి యందమున వెండి
 ఇక్కె లెసలార రమ్ము సాయిక్క కీపు ॥

౨౨

అందుఁ బలికెడు సాలీడు క్రించుదనము,
 ఎచనముఁ గాన కీఁగ యా వలుకులెల్లఁ
 సఖ్యము లటంచు నమ్మి, దుస్తంత్రపువల
 యుచ్చులకొ మెలమెల్లఁగఁ జొచ్చె, నంత ॥ ౨౩

సకుని కెదురేఁగుదెంచి యాసాలెపురువు,
 తిన్నఁగాఁ బట్టికొని లోని కిన్నయాన
 లాగికొనిపోయెఁ బైకి మెట్లబడిదాని,
 మరలరాదయ్యె, వెలికి నామక్ష్మికంబు ॥ ౨౪

జగతి హితశత్రులగువారు సాధుగుణము
 పైకిఁజూపుచు, స్వార్థ సాఫల్యసిద్ధి
 పొందెఁ బరులకు లోలోన ముప్పుఁగూర్చు
 గడఁగుచుందురు, నై జలక్షణముదోఁప ! ॥ ౨౫

(‘హత్పసేవ’)

బాలాంబ

నాడీ సగరములకు జేడు కొండవీడు,
మిండి పగతులు కురిత్రాడు కొండవీడు,
నాడ తౌర్యమునకు రాడు కొండవీడు
మండితైశ్వర్యముల వీడు కొండవీడు ।

పెనుగల రెడ్డినారల మికారుకోట,
నోయి మొసగాండ మగటిమి కాటవేలు.
పలుకుజనరాలి సింగంపుఁ బైడిపేటఁ
గొండవీటి బ్రతాపుడు గూర్చి నేలె ॥

అతడు, చిన వేమరెడ్డి, మహాప్రతాప
విహసభస్మిత శాత్రవోద్ధండబలుడు,
వీరుడు, ప్రతాపరెడ్డి నా, బిరుదుదాల్చి,
కన్నబిడ్డలనలె బజఁ గాచుచుండె ।

తెలివితేలులపెట్టె, విద్దియలముల్లె,
పగతులకుఁ బ్రక్కబల్లెము, పాడివిడిసి,
పలుకశలకద్ద, మీవులకు గరణి,
పేరుపెంపుల కడ్డి శ్రీవేమరెడ్డి ॥

అతని తొలిభార్య, పుణ్యగుణాంబురాశి,
భర్తృసేవాపరాయణ, పరమసాధ్వీ ;
బాల్యమునఁ దలిదండ్రులఁ బాసినట్టి
మేనకోడలిఁ బేరిమిం బెంచుచుండె ॥

తేనె నోసలు

మురిపమున, రెడ్డిదొర, బిడ్డి నరయుచుండె,
గన్నవార్లని లోటులుంగదు నిసుంగు.
గన్నవార్లని కొఱంత వారెంత గనరు,
ఇట్లు బాలకు శైశవ మేగుచుండె ॥

౭

అమ్మనలె నాకు రాణి - మేనత్త తన్ను
బలిని వెతసంద్రమున నూకి, స్వర్ణ మరుగ
మిన్ను విఱిగి తటాలున మీఁదఁ బడియె
జగము గాఢాంధకార నిస్తంద్ర మయ్యె ॥

౮

అంతఁ, జన వేమపతి, సుందరమ్మ యనెను
వెలఁది వరియించి రాణిఁ గావించికొనియె,
నామె యశావనమద, యాగ్రహప్రధాన,
అసహనమునకు దుంప, గయ్యాళిగంప ॥

౯

ఆమె కనుసన్న యానల వేమనృపతి
మెలఁగెనా - సరి ; లేకున్న, మెలఁత కనలు
చిచ్చునకుఁ గ్రాంగు ; నౌర ! కార్చిచ్చుపగిదిఁ
బగఱనేర్చు మగం, డింటఁ బంటు సతికి ॥

౧౦

అందములకుప్ప, బాల మేనత్తపేరి
దాల్చఁదగినది ; - గుణరత్నతతియ, యామె
కిడని తొడవులు ; - తేనియ లొడియు నామె
పలుకు, మెత్తని మది నెచ్చెలులకు విందు ॥

౧౧

కురుల తేంట్లా స్యకమలాన గునిసియాడఁ
నాంతిగల పేరు లేదను ద్రుల్లింతలాడఁ
చీర పొన్నుచ్చె లగుగులఁ జిందులాడ
నంతిపురి బాల కన్నండు వగుచుఁ దిరుగు ॥

౧౧

తేటిపొటుముల ఎంకలు దీర్చు కురులు,
మేలి తెలిదామరల సిరి నేలు కనులు,
పసిడిచాయల కెగులు వట్టు నొడలు,
క్రాలు బాలాంబు, సుందరి కంటినలును ॥

౧౨

బాల నోయగ మమలస్వభావము గని
సుందరీదేవీ మదిని సనూయపాగలు
నిండుకొనె, నలకన్నియ నెమ్మొగమ్ము
చవితచందురుడయ్యె భూధవునిసతికి ॥

౧౩

వేడుకగ, మేనకోడలిఁ గూడి, యొక్క
నాడు - అచ్చనగాయల నాడునపుడు,
రాణి, యందలి బాలమ్మప్రజ్ఞఁ గాంచి,
కినుక చెలరేగఁ గ్రీడ ముగించి యేఁగె ॥

౧౪

తనదుమేనత్త చిత్తవృత్తమ్ము, మివుల
దుష్టమని బాల మదికింత దోషదయ్యె
గడు నమాయికలకు నాత్మఁ గవటమున్నె ?
'పల్లముననె కదా నిల్చు వాననీరు' !

౧౫

అత్తి యదుపాజ్ఞలకు, లోంగి యడంగిమడంగి,
నలుపు నాయమ సెప్పుచేతలు ప్రియాన,
గౌల, పల్లెత్తుమాటైనఁ బలుకకుండఁ -
నయ్యె నది, రాణి యీర్వార్వగ్ని, కాబ్యధాగి || ౧౬

బాల నెటులేని కన్దాల పాలుసేయ,
నామె లావణ్య మడుగంటఁ నట్లొసర్ప,
దీక్ష సహియించె సుందరీదేవి, యకట !
సుమతులకుఁ గీడు నెమకుటె కుమతిన్పుత్తి || ౧౭

సార్వభౌముని రాణివాసమయి, యేమి ?
ఎల్ల యైశ్వర్యములు విలసిల్ల, నేమి ?
ఇంద్రభోగము లఱచేత నెనఁగ, నేమి ?
స్త్రీకి మది మచ్చరంబుంట - చెడుపు చెనుపు ! ౧౮

౨

సుందరీదేవి యొకనాటి సందెవేళ
నన్నివిషయాలఁ దనకు సహాయపడుచుఁ
గడుపుకయి యడ్డమగు గడ్డి గఱచునట్టి
మనసు కెక్కిన. యొకచేటిఁ గని వచించె : - ౧౯

‘కంటిపటె బాల’ మినుమన్నుఁ గాసకుండ,
అచ్చువోసిన యాఁబోతం నటు మదించి,
పట్ట పగ్గాలు లేకుండ మిట్టిపడెడు
శౌదయశల్యము మాకది యిచట నునికి || ౨౦

“ఎంతి యొమ్మారమే ? దాని కెంతి మడమే ?
ఎంతి కులుకె, కెంతి నీలుగె ? ఎంతి టీకె ?
యెందఱి నొ చూచితిమి గాని, యింతిపక్షకుఁ
గొనిమి తె యెందు ? నీలాటి యెంతపగుచు”

౨౦

“తల్లిదండ్రుల దొర్లించి, తగుదుననుచు
శాల్యమునఁ జేరె నిచట, నిర్భాగ్యురాలు !
అనుగుపెట్టెనొ, లేదొ, మేనత్తి నచ్చె
ననిరి కెనరింకఁ బెట్టెనో యెఱుంగరాదు”

౨౧

“ఇంకఁ బదికాలములవాలు నలమి మీఱఁ
బ్రభువువారును మేమును బ్రదుకవలయు
చనిన, నీపాపి నిటనుండి వనువు గురవు,
చందులకు దారి తద్వివాహుబాకండె”

౨౨

“మిక్కుటవు రాజకార్యాల జిక్కియుగలుఁ
బెండ్లి సంబంధముఁ గుదుర్చు పెత్తనముక్కి
వైచి రేలినవారు మాపైని నిదీయ
తగినసమయము బాలమ్మ పోర చణంప,”

౨౩

గొప్ప సంబంధ మేదియుఁ గుదురికుండె,
గట్టికీపేదకు నీకన్నెఁ గట్టిపెట్టి,
పొగులునట్లానర్చినఁగాని బుద్ధిరాదు,
“మాకడుపుమంట వోదు, నెన్నునియు లేదు,”

౨౪

దేవియు దేశమున కర్హమా విధమును,
యోజనము నేయుదాని యట్లుప్పగిమున
వీక్షణములొప్ప, దర్శనిఁ బెదవిఁ జేర్చి
కొలఁదితడవుండి, తలయూఁచి, తెలివిదోఁప ౧౬

చిఱునగ వెనంగ, నిట్టూర్చి, చేటి నలుకు
రాణిఁగని : - 'దేవి! మీయభిప్రాయమునకుఁ
దగిన యట్లొమె కర్హుఁడౌ దయితుఁ డొక్కఁ
డొప్పు మనరాజుగారి యొడ్డోలగమున ? ॥ ౧౭

'అతిఁడు లేకరియైన పోతన్నరెడ్డి
యినుపగ జ్వలతల్లి ప్రేమించుబిడ్డ
పుట్టుదారిద్ర్య మాతని పొత్తుక తె
బాలమకుఁ దమరెంచిన పతిగఁ దగును' ౧౮

అనుచు నుడువఁగ, దేవేరి యమితముదము
నంది, 'యోసి! యిదే నిశ్చయమ్మునుమ్ము!
తిండికినిలేని పోతన్న, దిక్కులేని.
బాలమప్రియుండు ; బళిబళీ! బాగుబాగు' ॥ ౧౯

అధిపునకు, రాణి, తననిశ్చయమ్ముఁ దెలుప,
'నల్లెయగుఁగత' మనియె ; మోహగిధుఁడొత్తి
సుదతి తేనియ మాటల సొగియుఁ గాని,
లోని విష మింతయేనియుఁ గానలేడు ॥ ౨౦

చనువొసంగిన నిల్లాలు చలకకైక్కు,
మురిపమున చూపఁ గొమరుని పొగనునిక్కు,
చెరిమింగన, భటునకు భీతిదక్కు,
నిది యెఱుంగని దొర ప్రజ నేలఁగలాడె !

౩౧

౩

బాలమకుఁ బోతరెడ్డి సుపరిచితుండె,
తినమసద్గుణములన్ గార్యతంత్రకలన్,
శాంత సుందర గూపాన, జన్మనమున
నాతఁ డామె మనః ప్రణయాధినేత !

౩౨

సాధమున నొంటిఁ దిరుగుచు క్షౌత్రలేంద్రు
కొలుపుకూటము దిక్కున వెలయు కిటికి
కంటిలందుండి బాలాంబ కనుచునుండు
నిండు నొడ్డోలగమున మన్నీని నీవి॥

౩౩

ప్రభునిదాపున రత్నకంబళముమీఁదఁ
దనదు ముందున్న తాళపత్రములఁ గనుచు
మివుల శ్రద్ధను, గూర్చున్న యువకువంకఁ
దరుణి తిలకించి ఫలకించుఁ డలఁపుఁబారి !

౩౪

విసువు నొందక, యలయక, వేసరిలక,
క్రిందఁబెట్టక చేగంటముం డదేక
దృష్టితో వ్రాయు పోతన దీక్షఁగాంచి,
ముగ్ధురాలయి సొగియు నప్పువ్వుబోడి ॥

౩౫

కనుక బిరిశ్రమచే నెట్టవడిన యతిని
 వదనబింబము వేసవి బ్రహ్మటమగు
 కోకనదమట్లు కాంతలు స్త్రుమ్మరింప
 కన్ను లాతన్నిరేకుల చెన్నుగాంచె ॥

కొదమ తుమ్మెద తెక్కల ముదలకించు
 లేతి నూనూగు మీసాల లీల దనరె
 మరుని నామ్రాజ్యపుం బైడి యగుగువోలె
 విస్తృతోరణవాటము పెంపుగాంచె ॥

మోమునం గ్రమ్ము చెమ్మట బొట్లచాలు
 రిక్కరాయని గూడిన చుక్కల్లు.
 ధాసిలంగ తెప్పలార్పక, బాల యతిని
 మురువు ఛూడ్కులతో ద్రావి మురిసిపోవు ॥

అంత, గ్రమముగ నామె హృదంతిరమున
 నతనియెడఁ బావన ప్రణమాంకురమ్ము
 మొలకయెత్తఁ గఁ బెండ్లాడ నలయునేని
 తనకుఁ దగుపతి యాతఁడే యనితలంచె ॥

కాని, తనకోర్కి యీడేరఁ గలుగుతుట్లు ?
 తాఁ బరాధీనయు, స్వతంత్రతావిహీన,
 ప్రాణీ యాత్మవశాననె పడఁగయు సుఖము,
 అన్యవశమున దుఃఖమ్ము లడుగ నలెనె ?

ఎడెద నిండిన కోర్కె ముందడుగు వేయ,
మునుకొనిన పెనుసిగ్గు తక పెనుకడీయ;
బెక్కుశంకలు ధైర్యమ్ము ప్రిదులజేయ
దిక్కుదోషక మిపులఁ జింతిలై బాల ॥

౪౧

తనమనోరథ సాఫల్యమునకు నెవరి
నాశ్రయింపఁగ వలయునో యరయలేక,
యేమి సేయఁగఁదగునో తా నెఱుంగలేక,
దివసములఁ ద్రోయుచుండె నాయువిదమిన్న ॥

౪౨

ఆవసంతమ్ము గడచె, వర్షాగమంపు
వేళయుం దాఁటె, హేమంత కాల మరిగె,
గాని, మేడపయిం గవాక్షమ్మునుండి
ప్రియునిఁగను బాలచూడ్కి మాతినది కాదు ॥

౪౩

మధ్యకాలానఁ జినవేమ మండలేంద్రు
కొలుపునం, గ్రింది నొకరుల్, గొప్పపదపు
లంది బిరుదులు రాజమాన్యతలు వడిసి
పైపయికి నెగఁ బ్రాఁకి లాభములు గనిరి ॥

౪౪

వంచిన తలెత్తకయ, సదా వ్రాయు, చమిత
సహనమతి, సత్యరతి, సముత్సాహనిరతిఁ
గ్రాలు పోతన, యందని మానిపండ్ల
కట్టుసాచక రాజకార్యముల మెలఁగె ॥

౪౫

చౌకరుల నెనలెవరి విజ్ఞాన మెంతో,
మనరు నిజమయితే, కల్లరు లెవరొ, తెలిసి
భూరమణుల చౌక్కడెటులేలు ? 'నీరు పల్ల
మెఱుంగు నిజ మీశుఁ డెఱుంగు'నం చెద నహించె || ౪౬

సత్యబుద్ధిఁ ద్రిశుద్ధిగ, సతముఁ దనదు
విధుల నెఱవేర్చు వానికి బిచ్చమిడదు,
బోశితలలకు మోకాళ్ళ ముఱులువెట్టు
కుటిలులకుఁ గల్గిఁ గురియు నీగ్రుడ్డిజగము || ౪౭

౪

మేనయత్త దురుద్దేశమే నితాంత
భావుకంబయి బాలకుఁ బరిణమించె,
వెలది తొట్టియ నేతిలో విఱిగి పడియె,
విభవమున నామె పోతనఁ బెగడ్లియాడె || ౪౮

కోరినట్టి వరుండె చేకూరుకతన
బాల లోలోన నెంతయుఁ బ్రమదమందె
గాని యాసత్యమెఱుంగని రాణి, తనదు
పట్టునెగ్గె నటంచు సంబరముగాంచె || ౪౯

వృత్తిగత బుద్ధులంబట్టి పలువిధముల
తలఁపు లొకవిషయాన నె కలుగుఁ, గాని
గమ్యమందింత భిన్నత గలుగనపుడు
చుట్టురము గూర్చు, నై రాశ్య మతిశయించు || ౫౦

అవనివతి మేనకోడలి కరణమిచ్చెఁ
బాలకోటను;- బాలాంబ పంట పండె,
సుందరీ దేవి నిర్బంధముం దొలంగె,
బాల తనప్రియుతోఁ జేరె బాలకోట ॥

౨౬౦

ఇట్లు లాకోట కాచుట్టు పట్టు గ్రామ
ములకుఁ బ్రభుఁడియి యేలుచుఁ బోతెఁడై,
తప్ప కేటేట జేనికిఁ గప్పమినుచు
వడిఁ దదాజ్ఞలఁ దలఁదాల్చి నడుచుచుండె ॥

౨౬౧

అన్నివిధముల నాత్మకు హర్ష మొసంగు
దయితతోఁగూడి దాంపత్య ధర్మసరణి
నడిచెఁ బోతన, వారి ప్రణయము మోద
దాయకంబయ్యెఁ బూవును దావివోలె ॥

౨౬౨

పోతనకుఁ దనరాణియ ముఖ్యమంత్రి,
యామె సలహాలఁ గొని రాజ్య మాతఁడేలు.
వారు తమకన్న బిడ్డలపగిదిఁ బ్రజలఁ
గాంచుచుండిరి, కప్టముల్ గలుగకుండ ॥

౨౬౩

రాణిసుందరి, వసియించు రాజధాని,
కొండవీడుపురము, పాల కోటకుఁ గను
దవ్వె, యయినను, బాలాంబ త్రాఁచుఁబొము
పడగనీడను, దాఁ గప్పవలె, నసిగచె ॥

౨౬౪

పాలకోట ప్రజల్ ప్రభుభక్తి కలన,
భోగ భాగ్యయు గారోగ్యమోడవితతి
బడసి, 'నిత్యకల్యాణము పచ్చతోర
ణముగ' నత్యంత సుఖజీవనమ్ముఁ గనిరి ||

౫౬

నేప్పుమై రాజ్యపాలన నెఱపు తనదు
నాథునకు బాల 'తలలోని నాల్గు' చుట్లు
నర్తిలుట విని, యాతన్ని భాగ్యమునకు
మదిని నుప్పొంగెఁ జినవేమ మహిపవళాళి ! ||

౫౭

పాలకోట ప్రజా ప్రభుభక్తి నతఁడు
తనసతికిఁ దెల్పు, బైకి సంతసముఁ గన్న
యట్లు, మోమున వినపునవ్వలర, నామె
వినియె, లోలోన దుఃఖాన్ని యినుమడింప ||

౫౮

అగ్నిద్రొక్కిన క్రోతియు, యావదిన్న
వ్యక్తియో యన నిలుకడవాసి, యకట !
'తా నొకటి మదిఁ దలఁచిన దైవ మొండు
దలఁచె గద' యని రాణి చింతను వహించె ||

౫౯

బాలపేరిమి గుండెలో గాలమట్లు
దవిలి, తెవు లింత లేని వేదనను గూర్ప
నట్టులే, నామె సంసార మేటఁగలువఁ
బంతమున నుండరీదేవి పట్టువట్టె ||

౬౦

ఉవిడ లిరువు రొకానొక యువయవేళః
 బాలకోటను గల కొండపైని నిలిచి
 చ్రాంతసీమలఁ బ్రకృతి సౌభాగ్య మరయు
 పొంచొరులు మాటలాడుచు నుంజివంతి :

= ౧

అసమలావణ్య రేఖల, దెసలఁ గాంతిఁ
 గజపు నిరువది యేడల తెజవ యొకతె ;
 ముద్దులొలికెడు నాయమ మోమొకింత,
 చింతచే, జిన్నవోయిన చెలువు దోచె ;

= ౨

తదితరాంగన త్రిదశ వత్సర వయస్కు
 మామె దాల్చిన యాభరణాంగరములు
 దొలి యువతి కామె దాసిగఁ జెలుపుచుండె
 నామె వినుచుండె దనప్రభి యాడునుడులు !

= ౩

ఆ యిరువురఁ జిన్నది కథానాయిక యగు
 బాల ; - పెద్దది చెలియయి నలులు సీతె ; -
 మదినిగలఁగి, వివర్ణమా నడనమెనఁగఁ
 జేటితో, జేవి యిట్లని చెప్పఁ దొడఁగె ॥

= ౪

భారముల నన్నిటను, రాజ్యభారమ కడు
 మర్భరం, బదిపూనుట దుర్ఘటంబు ;
 ప్రతిదినము గట్టెల నొచ్చి బ్రదుకువాఁడు
 గ్రామముండేరి సుంత విశ్రాంతిఁ గాంచు ॥

= ౫

ఇసుమెడారుల వెన్నోత్త నెంతోబరువుఁ
చాల్చి పయనించు లోట్టియ, దాగుణంపు
బడిలు గమ్మస్థలముచేరి పాయఁగలుగుఁ
గాడి విడిచిన యెద్దును గనును శ్రాంతి ॥

౬౬

రాజ్యభారమొ నానాటఁ బ్రబలి ప్రబలి
వాని వహించుచువారి కెంతేని మదికిఁ
గలఁతఁ గూర్చుచుఁ గ్లేశముఁ గలుగఁజేయు
జేలయందైన నోయి నిర్మింపనీడు ॥

౬౭

ఓసి, సీతా ! చెలీ ! యిప్పు యొక్కమేలు
నీవలనఁ గావలయు, గమనించి వినుము,
పాలకోట ప్రజాళికిఁ బ్రళయ మొండు
గలుగనున్నది, దానిఁ బోకార్పఁదగును ॥

౬౮

కొలుపు కూటమునకు నిన్న కొండవీటి
రాజభటుఁడొక్కఁ డరుదెంచి ప్రభువుఁ గాంచి
యిచ్చె మామేనమామ తాఁ బుచ్చెనంచు
జాబాకం, డది దొరవారు చదువ, వింటి ॥

౬౯

నిత్య, మేలినవారు మన్నించి మాకు
నెల్లవిషయముల్ వలుకుదు, రీ వెలుంగవె ?
కాని, నిన్నటిలేఖలోఁ గలుగు నాజ్ఞ
ఇంచుకంతయుఁ దెల్పై రేమొ సీత !

౭౦

౫

శ్రీసకలభాగుణీ చక్రశాసకుః

వారితారాతిచగుడిత్యదారగుణః

కొండవీటిమహాదుర్గ మండలపతి

శ్రీప్రతాపుఁడు చిన వేమరెడ్డి సృపతి ।

౨౧

వాలకోట సామంతుని, బరమహితుని.

శ్రీముతుని, బోతరెడ్డి జిరామవెనంగ

బూజితాప్తవిధైశ్వర్యములు సెలంగ

ప్రేమ వీవించి, యిడునాజ్ఞ యేమనంగ :-

౨౨

నీవుపాలించు రాజ్యాన నెలవుకొన్న

వాలకోట ప్రజల్ మమ్ముఁ బ్రభులటంచు

నలఁపరట ! మాయెడం బట్టి దలఁగి, యొరికి

చాకని తేనిగనిల్పఁ బూనుకొనిరంట ॥

౨౩

విశ్వసింపఁగఁదగువారు వినుచు కలెన,

నిది నిజఁబగు వార్తయం చెదకుఁ దట్టె

గాన, నీవట్ల, నీకమ్మఁ గాంచినంతఁ

దప్పకయ; నీవొనర్పఁగఁదగును నిల్లు ॥

౨౪

ఇది కల్లయొ, నిజమో, యని

యెడ నాలోచించుచూరకే కాలమ్ముకొ

నదలి చననీక, మఱుదిన

ముదయమ తెగఁజూడు, కోటనున్న ప్రజాళిక ॥ ౨౫

చనిరిముల నిప్పులులైన యేబండబుట్ట
వేగుసరికంపువాడ, నీ పిచ్చునేర
నయయు దాక్షిణ్యమినుమంత దలపకుండ
వారిచే బూర్తి సేయింపవలయుఁ బనిని ॥

౭౬

ఆష్టతుదముట్ట నెఱవేటు సంతదనుక
రెండవ చెవికి సోకనీకుండవలయుఁ
గడకు నీసతికేని సంగాతికేని
నీరహస్యమాడకుము, హుసారుసుమ్ము ॥

౭౭

దీనినుల్లంఘనము సేయఁబూను నెడలఁ
బాత్రమగుదువు మాక్రోధవహ్నికీపు ;
అంతియేగాక, రాజ్యముఁ బ్రాణవితతిఁ
గోలుపోవుట నిజమనుకొనుము, కనుము ॥

౭౮

మాప్రభుత్వానఁ గల తక్కుమండలముల
జనులు చెలరేగుదురు వీరి నణపకున్న,
మొదలనే;- యిదియూహింపు; “మొక్కయపుడ
వంచరానిది మ్రానైన వంగునొక్కొ!” ॥

౭౯

ఓయి, మిత్రమ! వినుము, చుఱొక్కమాట,
‘గోటబోయెడు పనిదీర్ప గొడ్డలేల?’
కనుకఁ, గొఱవిని దలగోఁకొనక, మాకు
వేడ్కసలుపుమ, యిటు చినవేను నృపతి ॥

౮౦

స్వామియాజ్ఞను, ఈరీతి వల్ల భుండు
చదువుచో గూఢముగ బాల యది గ్రహించి
యమితచింతాకులిత హృదయమున, 'నకట !
కంచెయే చేను మేయునా ?' యంచువగచె ॥ ౫౦

౬

'ఆవ్రభుం, డిట్టి కఠినతరాజ్ఞ, నేల
యిచ్చె' -నని మది శంకింతువేము, సీత !
సుందరీదేవి మాపై ససూయ గలది
కానఁ దనపగ సాధింపఁదలచె, నిట్లు ॥ ౫౧

మావ్రభుత్వాన సుఖముమై మనెడుప్రజల
సితిగతులు విన్న, సుందరీదేవి శ్రవణ
కుహరముల కవి ముల్కులై యహరహమ్ము
హింసఁ గలిగింప మాప్రజ నేచఁదలఁచె ॥ ౫౨

'పొటుకుదప్పెఁగదా' -యని మురియుచుండఁ
బిడుగుపాటుగ రాజాజ్ఞ వడియె నెట్టి,
'నీడదొరకెఁగదా' యని తాడిక్రింది
కరుగఁ దానిఫలము వడి యగిలె శిరము ॥ ౫౩

'ఎచటికేగిన నాపద లేల తప్ప
భాగ్యహీనుల' -కని బుధుల్వల్కుపలుకు
వితయగునె ? కానిచోఁ, గొండవీడదేడ ?
పాలకోట యిదేడ ? యీపాటులేడ ? ॥ ౫౪

తేనె సోనలు

పాడిదప్పని యేలినవారు ప్రభుని
 యీనఁ దలఁదాల్చుటే ధర్మమైన - మాకు
 శ్వాత్మాపయశము దీన సంభవించు
 సరకమునుగల్గుఁ, దలయెత్తి తిరుగనగునె ? ॥ ౮౬

ఒనరువఁగరా, దొనర్పక యుండరాదు,
 కనుక, నిది 'ముందు గోయియు, వెనుకనూయి'
 యన్నస్థితి యయ్యె - నీ సమయంబునందుఁ
 దోచె నామది నొక్కయూలోచనంబు ॥ ౮౭

లేఖిలో విషయమ్ము లేలిన ప్రభువులు
 చెప్పకయ, నాకుఁ దెలియుటచేతఁ, బాల
 కోట వాసుల నెల్లర ఘోరవధకుఁ
 దప్పి, మనఁజూచు తెంతయుఁ దగవుగాదె ॥ ౮౮

ఇదిగొ ! నాయంగుళీయక, మిది గ్రహించి
 కొండ దిగిపోమ్ము, మాపాలకోటపురికి,
 సచటఁ జదుకములన్నిల్చి, యందఱకును
 వినెడుగతి బిగ్గఱగ నిట్టులనుము, సీత ! ॥ ౮౯

“రాణి బాలాంబ యీనగరమ్ము వదలి
 పోయి, మిము యోజనముదూరమున నొకింత
 కాలము వసింపఁగోరె, మీమేలు నెంచి,
 కానఁ, బ్రాణాల నాసిగితురేని చనుఁడు ॥ ౯౦

ఇచట మీయిండ్ల ధనధాన్యనిచయమెల్లఁ
గఱు సురక్షితముగ నుండుఁ గాన, రాక్షా
హాన నొందలదాల్చి వేగాన మీర
లరగడియలోనఁ బురినుండి యరుగవలయు” ॥ ౯౦

అంచు బిగ్గఱగాఁ జాటి యంగుళీయ
కమ్ము నానవాలుగఁ జూపు, కష్టమునక,
ప్రజలఁగావంగ, ధర్మసంరక్ష సేయ
నెట్లు తగునట్లు లొనరింపు, మిపుడ చనుము । ౯౧
బాలమాగాణి తనచేటిఁ బంపి యిట్లు
కోటలోనికిఁజనెఁగాని, గుండెబరుపు
తొలఁగదయ్యె ; నెడంద యుయ్యెలవిధమున
నూఁగఁదొడఁగె, విచారముల్ రేగి కలఁచె ॥ ౯౨

2

బాలసూర్యుని లేయెండ మేలితెలుకు
సకలదిశలకు జేగుఱుచాయఁ బూయఁ
బ్రాణులరగంట, తెక్కచప్పట్లఁ బులుఁగు
లలఁతినగవునఁ బ్రసవము లరయఁదొడఁగె ॥ ౯౩

లోకబాంధవ మృదుక రాస్తోకసుఖులు
తీవ్రకిరణోష్ణహస్తాల దిగులుగనరె ?
పోతరెడ్డి యేల్బడి నెమ్మిఁ బొదలు పోరు
లల ప్రతాపుని పీడల నడలురీతి ॥ ౯౪

కజ్జికజ్జ భానూదయమగు

నరి, కావేమావనీశు స్నేహికపీరుల్

కరవాలశూల ముఖపరి

కరములతోఁ బాలకోటఁ గడువడిఁ జేరెన్ ||

౧౧౬

మందునకుఁగూడ నొకఁడేని మానవుండు

గానరాకున్న వార లక్కజమునంది,

మాములే! యిదియేమి యర్థము? మిచట

నొక్కసిట్టయు మెలఁగ, దీటక్కదేమొ?

౧౧౭

పతి మనల నిలు శోధింపఁ బన్నేనేమొ?

పోతరెడ్డి యొనర్చిన మోసమేమొ?

ప్రజలే యీగొట్టు మును బసివట్టిరేమొ?

అడవియో? యూహ? యేమిగారడిమొ యేమొ?

౧౧౮

అనుచు సాయుధపాణు లాయధిపుబండ్లు

వాడలును, దోఁటలును, దొడ్లు, మేడ, లిండ్లు,

సందుగొందులు, వీధులుఁ జదుకములును

వేయికన్నుల నెల్లెడ వెదకిచూడ ||

౧౧౯

ఒక్క తెలుపున, నొకపజ్జ, నొక్కమగువ

యగపడియె వారి, కాయమయండ కరిగి,

తెలిపి రామెకు రాజాజ్ఞ తీరు వారు,

కాని మఱుమాట వల్కుదా కాంత సుంత ||

౧౨౦

బెడరించియు, నదలించియు
ముదలించియు నుత్తరమ్ము వొండంగలే, కా
మదమత్తులైన సైనికు,
లదయత నాపడఁతి యుత్తమాంగముఁ ద్రుంపక ౧౦౧

ఎగిరిపడియెఁ దల దవ్వనఁ
దెగి కూలెను మొండెముం బృథివివయు, నిఁసులక
మగఁటిమిఁ జూపిన జోదు, ల
రిగిరి నడిం, గొండవీటి జేనింగనఁగక ॥ ౧౦౨

రాణియానతిఁ దలఁదాల్చి ప్రజలనెల్లఁ
బట్టణమునుండి యనిపి, తత్త్వాణసమితిఁ
గాచు పూనిక మెయి శత్రుగణము, దన్నుఁ
జుట్టుముట్టిన నులుక దాశూరురాలు ॥ ౧౦౩

“దేవి కాపద యేమైనఁ దెచ్చునేమొ
గుట్టుబయలైన” - నని, వారు గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి
యడుగఁ, గలఁగక, జంకక, యభికుగనక,
యధరమేనిఁ గదల్ప దాయతినమిన్న ॥ ౧౦౪

తనదు ప్రాణాపదయు నింత దలఁపకుండు
రాణి శాసనమును స్వధర్మమ్ముఁగీర్చి
శాశ్వతయశశ్శరీరము సంతరించె
సీతి, యామెకు సాటులొ చేటులెవరు ॥ ౧౦౫

వాలకోట నొకానొక పడఁతి తప్ప
నెనిరులేకుంట, నరవధ కెడములేక
పోయె, - ననివిన్న సుందరి పొగిలెమిగులఁ
దనదు పాచిక పాఱని తం తెఱింగి ॥

దారదుర్బోధచే దాను ఘోరమైన
'హుకుము' నిచ్చి పశ్చాత్తాప మొందుచున్న
వేమపతి, సహృదయుఁడు వివేకి, గాన
దారుణము జరుగమికి డెందమున నలరె ॥

పాలకోటను బాలయుపాయకలనఁ
బ్రజలు కరవాలధారల పాలుగాక,
ప్రాణములఁ గాచికొనిరని ప్రభుఁడెఱింగి
మేనకోడలి ప్రతిభకు మెచ్చికొనియె ॥

అకలుషాత్ముల కిన్గు తృణాగ్నియట్లు
బగ్గుమని మండి తొలుదొల్తఁ, బ్రశమనంబు
నందు వెంటనె, యిది నైజమగుట, వార
లాత్మ నమిత పశ్చాత్తాప మందుచుండ్రు.

ధారుణీపతులెపు 'డెత్తువారిచేతి
చిడ్డలు' - గనుండక, స్వచిత్తవృత్తి యెల్లొ
యట్లువోవక, తమ మంత్రు లనుభవజ్ఞు
లిచ్చు సలహాలబడి రాజ్యమేలఁదగును ॥

సమ్యగవిచారితాత్మాపచారమునకు
 లజ్జవడి, వేమనృపతి, కళంకమెడలు
 మార్గమెట్లని యోచించి మంత్రితోడ
 నవకృతి సహింప బాలాంబ కంపెంగమ్మ || ౧౧౧

అంతియేగాక యాతడసర్థమగుల
 తిళుకుఁజెక్కడవుంబనితనము గలుగు
 పసిడిబొమిడిక మామెకుఁ బంపెఁ బ్రేమ
 మెనఁగఁ గాన్కఁగ, సుందరి యెదిఁగలంగ || ౧౧౨

మామవంపిన యాబహుమానమునకు
 నాత్మఁబొంగక బాల, యిల్లులుకఁగానె
 పండువగునొక్కొక్క? - సుందరి గండకఁజే
 జగుచునుండఁగ నావ్రజ హాయిఁ గనునె? || ౧౧౩

F

అనుకొనినయట్ల తదభాగ్యమున నెసంగెఁ
 బాలకోట ననావృష్టి, పైరులెల్ల
 నెండె, పైతుల కడుపులు మండిపోయె
 పండిధాన్యాలు బొట్టల నిండుకొనియె || ౧౧౪

తెవులు గొంట్లెరి వ్రజలెల్లఁ దిండిలేమి,
 నెమ్మిగూళ్ళయ్యెఁ బనులు గ్రాసమ్మలేమి,
 మెలఁగుదార్లయ్యెఁ జెలుపులు జలములేమి,
 ప్రభయడఁగె బాలకోటకు వానలేమి || ౧౧౫

దుర్భరక్షామదినములు దొలగిపోయి,
కడుసుభిక్షముమై దేశమడర, వరుణ
జపములును, యాగములు శివార్చనలుభక్తి
బొసరిచిరి బాలమాంబయుఁ బోతరెడ్డి || ౧౧౬

సరసముగఁ దిండి గింజలు దొరకున్న
బీదలకు గంజి కేంద్రాలు వెలయునట్లు
నీటిసాకర్య మెల్లెడ నెఁగునట్లు
చేతనై నంత కృషిసల్పెఁ బోతరెడ్డి || ౧౧౭

అట్టియెడ వేమనృపతికి ముట్టఁజెప్ప
కప్పమునకేచి పన్నులు గట్టలేని
రై తుజనమును బీడింపరామి నెఱిగి
మెదలకుండఁగఁ, గప్పంపు ముదల దూకె || ౧౧౮

పాలకోట పరిస్థితుల్ ప్రజల వెతలు
నున్నదున్నట్లు పతికిఁ బోతన్న దెలిసి
'కరుణమన్నింపుఁ డీసారి - కప్పమెల్ల
ముందఁజే, డిత్తు'నని పంపె నుత్తరంబు || ౧౧౯

దానిఁగని యేమిసేయఁ బాల్వోని ప్రభుఁడు
మత్సరగ్రస్త సుందరి మంత్రకలనఁ
"గట్టవలెఁ గప్పమెప్పటికంటె నధిక
మని విధించి వసూల్ సేయఁ ననిపె బంట్ల || ౧౨౦

ఆదురాగతమరసి బాలాంబ, రాజ
భటుల రావించి, కప్పము బదులు, దనకు
మామ కాన్కగ నిజిన మాహేమమకుట
మొప్పకొనునట్లు వారిచే ద్రిప్పగొట్టె ||

౧౨౧

ఆమెచేతకు సుందరి యాననమ్ము
గత్తివారుకు నెత్తుచుక్కయును లేక,
వెలవెలంబాతె, నతికిం గోడలె సుబుధ
గజపెనని వేమభూపతి కడుజెలంగె ||

౧౨౨

— — —

వీరాలాపము

(కాలచంద్రుడు — కనకబిల్వ - విశిష్టతతో :—)

ఆలంబం, దరివర్గ నిర్దళన వి
 ద్యాప్రాప్తి యేపార, దో
 స్త్రీల లాస్య విలాసము ల్నెఱపి, సె
 ర్విణ్, శత్రురక్షాసగళ.
 నాలుగు గన్నీయ నోలలార్పఁ జనుమణ్,
 నగశ ప్రథన్నిల్పుదుణ్,
 జాలిం బొండకు మమ్ము! వీరననితా
 సద్ధర్మ మూహింపుమా ॥

౧

వీరుల మాహానం గలుగు
 బీరము; నేర్పును, నస్త్రవిద్యముణ్
 నేరని బాలకుండని గ
 ణించితి వేమొకొ? వెచ్చెత్తిల్ల! బల్
 కాఱిడవిం దహించు నన
 లంబుకణ్డం బదియెంత? నాదుదో
 స్సారము ముందరణ్ నిలువ
 శక్యమె? వైరులు, జీనముండగణ్ ॥ ౨

భక్తుడవు నీ వెఱుంగనివె ?

తల్లియో! ప్రాకృత భావలాలిత
గూర్చి యవారి నాపయిని

గూర్చితి, ధైర్యమునక మహాసమి
త్కర్మమునం దఖండజయ

నారవమందగ నాశేషముల్లె
మ్మర్చిలిఁ దప్పలంబున ను

రాసురు లడ్డిన నోర్వఁజాలుదుక ।

౩

గాంధారీయులు దల్లడిల్లఁ, గృపుశు

గంపింప, శల్యుండెదక

బాధుపేమఁ గనక, గురుండలర, న

శ్వతామ ఘూర్ణిలఁ, దా

సంధప్రాయత నుండ సౌబలుఁడు, బా

యంగర్జు, డీనుంగొనక

సింధూర్వీపతి, పోరు క్రీడి కొడుకుక,

నే మించెదం జూడుమా ! ॥

౪

మాంధాత్రాది మహీశులీధర సభ

ర్కంబూడ్చి, లోకాళి ని

ర్బంధంబు ల్లోలఁగించి, వైరిభుజద

ర్పశ్రీనివారించి, స

త్సంధాచాతురి యేర్పడం గ్రతుసహ
 సంబూని, తా రీచతు
 మ్మంధి ప్రావృత ధాత్రియేలిధి యశః
 కామాత్ములై కారోకో! ॥

74

రారాజుల్ పదునల్వరుం దనువులకో
 రక్షించుకోఁజాలిరే?,
 స్వారాజ్యంబున కేగకే నిలిచిరే?
 పట్టుక్రవర్తుల్ భువికొ
 వారల్ నెక్కొనఁజేయరే? నిజయశో
 వల్లుల్ దిగంతంబులకొ,
 సారాపేత శరీరముల్ దిరములే?
 శౌర్య ప్రథల్లెనిచోకొ ॥

75

ఆజమదారివీర సము
 దార భుజాబలమోర్చి స్వీయవి
 భ్రాజితశౌర్య సంపద, న
 రాతి చమూతతిఁ గూల్చువాఁడు, ను
 త్రేజితరాజయోగమున
 దివ్యగతిం గనువాఁడు, బాత్రు, లా
 రాజిత మోక్షలక్ష్మిశరీ
 రంభణ సౌఖ్యరసానుభూతికికొ ॥

76

రసవద్భాగ్యము లెండమావు, లసపుం

బ్రాయంబు గ్రీనీడ కీ,

డసమానాంచిత భోగపాళి కరిక

ర్ణాంతాతి చాంచల్య, మీ

యసువుల్ బుద్బుదతుల్యముల్, దలప దా

రాపత్యముల్ సంకెలల్;

ప్రసృతఖ్యాతియు, శౌర్యమే నిలుచు గ

ల్పం బంతమా నంతకు ॥

౮

సమయం బెప్పు ఘటించునో, యరిభుజా

సంరంభదావాగ్ని నే

శమియింపం దొరకొంటకం, చనయమున్

స్వాంతమ్ము నం దెంచుచో

సమరం బజ్జెను మత్సరా సుకృతలే

శస్థూర్తి నిన్నాళ్ళకుం,

గ్రమమే ? నే వెనుదీయు టిట్ట సరివా

ర్నవ్వంగ వీరప్రసూ ! ॥

౯

పలనాటం గల వీరులం బ్రథముడై

భాసిల్లు బ్రహ్మయ్యకుం,

గులశీలాంచిత యైతమాంబికకు సూ

నుండె న నాయట్టిడున్

తేనె సోనలు

గల సన్నెక్ వెనుదీయఁగాఁ జనునె?, ప్రహ

ణంబగత తీసానె?, యీ

కలఁతిక్ నీడుము, పెండ్లికంపు నటువే

వ్కం బొపు, నక్ బోరికిక్ ||

౧౦

వెతలం బొందకు మమ్మ! గెల్పుఁగొని, వే

వేగన్ భవత్సూతి, నీ

మఱికి న్మోదముఁ గూర్చునమ్మ! స్నుషఁశా

మాంచాల డీల్వడ్డ, నా

తత ధైర్యంబును గొల్పుమమ్మ! భగవ

త్పాదాబ్జముల్ నమ్మి, స

మ్మతి నాశీస్సుల నీయవమ్మ! కడుఁబ్రే

మక్, మ్రొక్కెదం దల్లిరో ||

౧౧

(గృహలక్ష్మి — 1952 - జనవరి)

హెచ్చరిక

కొలుతు నవరసము లొలుకఁగఁ

నలుకు, చలంకృతులమెఱసి బహులలిత

డల నృపుల మదుల దొంగిలఁ

గల ధన్యము సుకవిమాన్యఁ గవితాకన్యక !

౧

పుయిబోడక భయమండక

సయగారితనంబు వెలయ నానాధనఁ

నయితుల సభలను సృత్య

క్రియలొనరఁ గవిత్యకన్య కీర్తి నహించుక ||

౨

"యతియుం బ్రాసముం గూర్చుమాత్రం గవియో ?

మామాత్రపుండెల్వి, యీ

క్షీణి యం బ్రహ్మల కుండదెందజీ" - కటక

(శ్రీ) వేంకటేశ్వోక్షి సూ

స్మృత; మాతీరు కపింద్రులే ఋషులనక,

విజ్ఞోత్త మాదిష్టముల్

వితలైసం జగముల్పడంకవాకొ ? దే

వీ ! యాంధ్ర భాషారమా ! ||

3

‘కపితము సెప్పగల్గు’—మని

గ్రామము గ్రామము చుట్టిచుట్టి హే-
యపు సరపాళి కాశువుల

టంచరగానికి నాఱుపద్దెముల్
దెపతెప చెప్పు నాకుకవి

దేబెలకెల్లను జెంపపెట్టిడుక
నృపతిసభావిహార నుక

పింద్ర కృతీందీర నారెసారెకుక ॥

చీకొట్టిల్ గురియించు లోభులిడఁగాఁ,

జేకొన్న సాల్వల్నుగల్,
గోకల్ ఖోకులజోకులొఁ ; బతకముల్

గోరాడ్విభూషాంకముల్
గోకొమ్మంచు మహేశ్వరుల్ పిలిచి యీఁ
గూర్చిం సమాజ్జించు వ

స్త్రాకల్పంబు లనల్పముల్ పతక ము
ఖ్యంబుల్ సుకీర్త్యంకముల్ ॥

భిక్షించి తెచ్చికొనియెడు

రక్షణపుక రేకు లాభరణములు సాల్వల్ ।

కుక్షింభరతం దెలిపెడు

లక్షణములు కవిత కవ్వి లక్షణములొకొ ;

కవిత్వాకుమారి! నీ నవివేకి వైతివే?

నుశివినంతన వచ్చి నోటఁదక్క?

చిరుదమా! నీవిత పేలవం బయితివే?

పిలచినంతన వచ్చి పేరి నెక్క,

జెంజేరమా! నీవు బీరంబు వీశితే?

యశిగినిగత వచ్చి యడుగుద్రొక్క

నాలువా! నీవేఱు చాకింటి మడఁతవే?

తలఁచినంతన వచ్చి తలనునిక్క!

బొట్టవొడిచిన ముక్కలేనట్టి వార

లెల్ల భాషా మహాదేవి నేడిపిగ

గవులమని లేచి యరుదెంచు కాలమగుదు!

గోవిదులు కవులౌట సిగ్గులకుఁ జేరు ॥

2

“అభినవ వ్యాసాంక మందవచ్చునుగాక

బహుపురాణాఖ్యాన పటిమ మేడ?

వ్యాఖ్యాతృ చక్రవర్త్యాఖ్య గల్గును గాక

శబ్దభావజ్ఞాన శక్తియేడ?

కవిసార్వభౌమ విఖ్యాతి యబ్బునుగాక

డిండిమభట్టు నోడించు శ్రేడ?

గండపెండారంబు గాల వెల్లునుగాక

నవ్యప్రబంధ సంధాన మేడ

“వట్టి డబ్బుడక్కి వేసాల నశ్యమగునె ?
 పాండితియుఁ” గవితయు నెట్టివానికేని,
 రెండునుం గల్గి నృప, బుధా ఖండలులకు
 వేడ్కఁ బుట్టించు కవులకే, బిరుదులొప్పు || ౨

“కవిసార్వభౌముడ౯ భ్యాతి నాటికి నేటి
 కగు నొకనికె రెండవతని కగునె ?

శబ్దశాసన సద్యశంబు నాటికి నేటి
 కగు నొకనికె రెండవతని కగునె ?

కవితాపితామహ భ్యాతి నాటికి నేటి
 కగు నొకనికె రెండవతని కగునె ?

సహజపాండిత్య ప్రశస్తి నాటికి నేటి
 కగు నొకనికె రెండవతని కగునె ?

“నేటి కవులేడ ? యేడ యానాటి కవులు !
 వాసుదేవాఖ్య యున్నంతఁ జొండ్రకుండు
 యదుకులుండ౯నె ? కవులార !! యదరిపడక
 ‘నక్కవాఁతల కత’ మదిం దలఁపు డయ్యు ! || ౪

“పరిణయసభల, గర్భాధాన తల్పగుబు
 కడ, నామకరణంబు నడుచుచోట,
 రాజకీయోద్యోగి రాకపోకలు సాగు
 పట్టున, నరసిక ప్రజలయొద్ద,

మేజువాణి చెంత, రాజపీఠము పొంతఁ,

జట్ట నిర్మాణంపు సభ్యునరన,

సంగీత హరికథా సందర్భములయందుఁ,

గాటిలోఁ బీనుఁగు కాష్ఠము నెడ,

“నెల్లయిక్కల నీనయై యేడ్చువేల ?

పద్దెములతోడ నీపని పాడుగాను !

కవితకుం బెద్ద లిడినట్టి గౌరవంబు

గంగపాల్సేసి తక్కుటా ! కవికుమార ! ౧౦

“గొప్ప యుద్యోగముల్ గోరిన సమయమఁ

దధికారి జనముల యండ కంపి,

కానువీసముల కేఁకారిన యదనున

సిరి గల్గు లుబ్ధుల చెంత కంపి,

‘సర్విఫికేయి’ గాంచఁగ నెంచి నప్పడు

పలు దొడ్డవారల పజ్జ కంపి

యింటి బత్తెము గడియింపఁ బూనినతఱి

నరసిక పశువుల నరన కంపి

“కనఁబడిన యెల్లమనుజుల కడకు నంపి

సారమును జంపి కవిత బజారిఁజేసి

రకట, యీనాఁటి కవు, లిఁక నామెపెక్కు

వ్యాధులకుఁ బాలువడి కందు టబ్బురింటె ? ౧౧

‘చకచకఁ జెప్పుదు’—మని యే
 కొకిరికి యల్లికలొ నాల్గు గూర్చిన సరియా ?
 సుకమియనిచో మది, కవి
 “శ్రుకడా” పద్దెములె వానితోఁ బనియేమి ? ॥ ౧౨

రాణించ, విలసిల్ల, రంజిల్ల, భాసిల్ల,
 దీపించ, గ్రాలంగ, దేబరిల్ల,
 నెలమి, నెమ్మిని, గూర్చి, నింపుఁబెంపెనలారఁ,
 జెన్నలరారంగ వన్నెమిఱ,
 ముడమెడఁ బొదలంగ, మోదంబు గూడంగఁ,
 బొరయంగ, వఱలంగ, సరగ, మించఁ,
 నశము, ననారత, మతులితము, సతంబు,
 నమర, సిరులుగుల్ల, ననువుగ, వెనఁ,
 జెలువుగ, నలువుగఁ, జెలఁగఁగఁ, దలఁపఁగఁ,
 బొందుగ, నెనయంగఁ, బొలుపు, పేర్చి,
 పరయఁ, దగ, రహి, తనరఁగ, నల, కనంగ,
 కొగి, మఱియు, నెంచఁ, జూడంగ, నొప్ప, నొనర,
 లలిని, మానుగ, వెలయఁగ, నలరఁ బరఁగ,
 ననకవుల కూతగఱ్ఱ లీ నాటికృతుల ॥ ౧౩

బెగడు ముక్కల శబ్దధాజియు,
 బెండబంక సమాసముల్,
 మొండి సంధులు, మిట్ట పల్లవు
 మోటుదారుల శయ్యలున్,

గుండె గాల్చెను పాకముల్, చవి-

గూల్చునట్టి రసంబులున్

మెండు; కొండటి నేటి కైతల,

మెత్తురే యవి పండితుల్ ?

౧౪

ప్రాసముల్ యతులు వ్యర్థపదాళి పద్యంబు

లను జూజు హేతువు లను నొకండు,

చచ్చు పురాణముల్ సాలించి ఖండకా

వ్యముల రచింపుఁ డంచను నొకండు,

పాఠ లక్షణముల వంకఁ జూడక గ్రామ్య

మును నాదరింపుఁడం చనునొకండు,

మునుపటి కృతుల నేడనొ దొరలిన దోస

మును గని యదిలక్ష్య మనునొకండు,

ఇట్టి విపరీతభావంబు లెన్నియేని

యుబుకుచున్నవి నవ పండితోత్తములకు

మనములం, దిఁక నెట్లు వాఙ్మయము బ్రదుకు ?

దెలుఁగువారల యశమెట్లు తేజరిల్లు ?

౧౫

వృత్తియా ? కడుపునింపికొను దేవిరిగొట్టు

కవులనోళ్లను బడి నవయువృత్తి,

రీతియా ? భావాతిరిక్తార్థ విజ్ఞాన

భరితవకా శుష్క కావ్యములరీతి,

గుణమా ? విలక్షణోల్బణ పండితంమస్య
 దుష్టామృతవాద బంధురగుణంబు,
 లనదలంకారంబులా ? యపార్థాది సాం
 కర్యశోభలై, యలంకారవిధులు
 లలవడియెఁ గావ్యరమకు నేఁడబ్బురముగఁ
 బూర్వదార్థ్యము నశియించెఁ, బోయె బలము,
 బక్కచిక్కిన, దిఁక, మీరు ప్రాజ్ఞులార !
 లెండులెండు, చికిత్స సేయుండు, వేగ ॥

౧౬

(“త్రివిధ” — రజతోత్సవ సంచిక : 1940)

కృతజ్ఞత

చిత్తూరు మండల — రాష్ట్రీయోపాధ్యాయ సంఘీ పంపనకు సంఘ పంచమ వార్షికోత్సవము—21-12-52 ఆదివాసము నాడు తీరుపతి పుంగమున జరుపఁబడినది. సాయంత్రము 2 గంటలకు ఉన్నత పాఠశాలాధికారుల — శ్రీ యం. మొర్రంరెడ్డి, వి.వి. బి.ఇడి—గారి ఆగ్రాసనాధిపత్యముక్రింద శ్రీ వేంకటేశ్వరగోష్ఠత పాఠశాలాధికారుల సభ సమావేశమయినది. చిత్తూరు మండల పండిత ప్రముఖులును, మదరాసు, కిచ్చు—ముచ్చును ప్రాంతములలోని విద్యార్థియులును, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య కళాశాలాంధ్రాధ్యాపకులు పెక్కింద్రులు, న్యాయవాదులు, ఉన్నతోద్యోగులు మున్నగు పౌరపరేషుల సేవలు సభ నలంకరించి. ఆ సభాసభ్యులము “విద్యత్కవి భూషణ” బిరుదుతోడను, దుస్సానిపులతోడను సత్కరించినందులముం బురస్కరించికొని కృతజ్ఞతా సూచనకు ఈక్రింది పద్యములు రచించితిని.

దేవా వేంకటశైలరాట్సదన, నీదివ్యప్రభావోన్నతుల్
భావింపక గమలాసనాభవదిశాపాలాదులే చాల రిం
తే, వర్ణింపఁగ నింక నాతరమె? త్వన్నిర్వాహకారుణ్య దృ
క్ప్రవీణ్యంబున నింతవాడనయితిక, స్వప్రజ్ఞ గాదింతకు॥
నీనెలకొన్న డేత్రమున నీదగు సన్నిధి బండితుల్ కవుల్
జ్ఞానధనుల్ హితాగ్రణులు సత్కరుణం బరిషత్తుఁగూర్చి, స
న్మానము పేర నాపయి ఋణంబిటుమోపిరి, దీనిఁ దీర్చగా
నానె? యింకెన్ని పుట్టువులకైనను నాబరువీ వె పూనుమా ॥
జ్ఞానధికుడంచు నెవఁడను?, తాఁడిదన్ను
జ్ఞానిఁ దలఁదన్నువాడు లోకానంగలుగ

నన్నుమించు బుధులైక్కురున్నచోట
సత్కృతులుగాంచు తే నదృష్టంబగాదె ॥

‘గురుపదోపదా’ పద్య రత్నహారము

౧. గురునకు నిసవత్కివితా, వరునకు ‘నెహూ చరిత్ర’ వరసుకృతి సుప్త,
వరునకు వేదాంబుధి హిమ, కరునకు గరుణాకరుచకుఁ గైమోషులివే !,
౨. వేదం బభి వర్ణించుటె; వేదాన్వయ జనితుఁగూర్చి వివరించుట లీ,
సాదృశ్యమొరు లెఱుంగుట, కాదునుఁడీ ! స్వాచభవము గాననికతనక,
౩. నాగుఁడవని వచింపఁగ, నే గర్వింఁచెదను గాని నీశిష్యుఁడనం,
నాగఁగోఁక్తిగఁ బలుకఁగ, యోగింపదు జాతకమ్ము యోగ్యతలేమిన్,
- తే. సత్యముగ నీవు పుంరూప శారిదాల, లామవే; సందియులేదు; లాతులెట్లు.
వాకొనిన నేమి? నీమ్మదు వాఙ్ముక్తు, జడమతిని నేని జుఘాలకాశ్రి సేయు.
- సీ. ‘కాశిక’ నామ విఖ్యాత విమర్శక వ్యాసమ్ము లెవని ధీవైభవమ్ము,
‘కుందమాలా’ ద్యనే కోద్గ్రంథ నిర్మాణ మెవ్వని కవితకు హేతుభూతి
‘మామ్నాయ నిలయ’ గ్రంథా గార నిర్మితి కెవ్వని పరహిత మేడుగడయు
తెలుఁగుపాలాన వల్లలఁకుల నెవ్వని పలుకుబోకడ పెద్దపంట పండు
మఱియు, ‘గోడూరు’ పౌరు లేగురుని శిష్టమార్గదర్శకతక యశోసుసీతు
లయిరి.
- అట్టి మన్దరు వరుని నేచఱినుతింతు నెంతో వేదము వేకటకృష్ణ శర్మ.
- సీ. చదువు చెప్పటెగాక సప్తజమ్ములన్నే జీవితమ్మును మార్పుచేసె నెవఁడు.
కవితయందేగాక కడు గాజకీయ చైతన్యమ్ము గల్పించి తనకె నెవఁడు
యైహికమ్ములెగాక యాముష్మికమ్మును మూలమ్ము బోధింపఁ జాతె
నెవఁడు
శిష్యుఁడే యనిగాక చెలికానివలె జూచి బహువిధమ్ముల సాయపడె
నెవఁడు

పసితనమ్ముచ నాహళవాదములను శాంతముగఁజెప్పి సవరింపఁ జాలెనెవఁడు
వానిచుతియింతు వేదాన్వవాదువానికేందు మన్గళు వేంకట కృష్ణకర్త.

సీ. గ్రాయలసీమయే రితనాల గడ్డని పూనిపల్కఁగఁ జేతునైనెవాఁడు
‘గ్రాయలసీమ’యే ప్రాముఖ్య కవులకాస్థానమంచని పల్కుదగినవాఁడు
‘గ్రాయలసీమ’యే మాయస్మృత్యులు లేనిదంచని చూపనైనెవాఁడు.
‘గ్రాయలసీమ’యే గ్రాంథిక భాషల కాలవాలమ్మచఁ జాలువాఁడు
మఱియు ‘గ్రాయలసీమ’యే మాటలందుఁ గాక చేతలఁ జూపునాఁ గ్రాలు
వాఁడు

సకల సద్గుణ సంపత్ప్రకృతివాఁడు కృష్ణకర్తయే ముమ్మాటికిని నిజమ్ము !

సీ. సాహితీ విద్యాధిసమితి కెవ్వనియిల్లు తఱితేని విశ్వవిద్యాలయమ్ము
రాజకీయమ్ము నేర్వంగ నెవ్వనియిల్లు ప్రభిత కాసన సభా ప్రాంగణమ్ము
తీఱని సందియాగ్ దీర్ఘ నెవ్వనియిల్లు కొండాడఁ దగిటి గురుకులమ్ము
పటుతరాస్తిక్య భావమున కెవ్వనియిల్లు భూయస్వయేవ దేవాయతవము
తెలుఁగుఁదనమునఁ బసమించు నెలుఁగుఁగాంచి పంటపాలమట్టులుండు
నెవ్వని యిల్లు

కొలుతు నాయుంటి వాని మధుగువరేణ్యు నెపుడు వేదము వేకటకృష్ణకర్త.

సీ. నిశిత విచుర్చనా నిపుణతఁ జాటించి మంచి ‘హైగోడ్డు’ వేయించినావు
శతకవాఙ్మయములో నతిశయమ్ములు నూపి ‘పంజాబు మెయిలట్లు పర్వినావు
నేతైనకావేరి ‘వాటరు ఫాల్సు’ మాదిరి వాగ్విమర్శుల్ జరిపినావు
కవితలో బహుముఖకావ్యముల్ రచియించి ‘లైటుహౌసు’ను దలదాటి
నావు

ప్రబలనిష్ఠాతనద్భావశబలతకును మేటి ‘మెట్టూరు డామయి మెలగినావు
నీమతమ్ము విశాలాంధ్రభూమి నుమ్ము వినుతియిగాదు ముమ్మాటికిని
నిజమ్ము ||

ఆ|| ఒకటి రెండుగావె యోచుబ్బ! నీవెన్ని పరమహితులు కృతులువ్రాసినావు
నీదుకలముగీటు నిద్రాణజగతికి సుత్తివేటు పైన కత్తిపోటు ||

3. కావ్వేటి నగగరాజ్యపు పర్వేందు సభాంగణమునఁ బండితపదకు
పూర్వాయశోమండితులగు స్వజ్ఞుల మిమ్మువినతి సలుపంగలనే ||
3. గురునినుతించుట ధర్మము గురునినుతించినను బాగడికోలనియె సభాం
తర మెంచు ద్వంద్వవిజయమే గురుమూర్తి! యార్యసూక్తిఁ గొని
చూడుటగున్ .

(వైద్యవిద్వాన్) పండితి—నారు నాగనార్య.

పండితాభివందన నవరత్నములు

శ్రీరమణీ మనోహరునిఁ జిన్నయ, వేంకిటసాధు భక్తపెం
పా మనంబునన్నిలిపి ప్రార్థనసేయుచునుండు బుద్ధివి
స్తారునిఁ బండి తోత్తముని సత్కవి వేంకట కృష్ణశర్మ వి
స్ఫుర యశోవిలాసు నుతి సల్పెద వందన పూర్వకంబుగన్ ||

జ్ఞానావ్వేటి నగంబునందు నాడు త్మాతిలేకుల సంస్థాన సభలలోన
బహుపురాణ విచగ్గునా ఫణితి మిగుల వ్యాప్తి గాంచెను వేదమువారికిన్ ||

అట్టి వేదము వంశముచందుఁ బుట్టె రామయాత్యుండు కీర్తి విభ్రాజితుండు
గామదన్య కథా విభా నాచ్యుతాస్త్రిఁ బ్రజలసంతోషపఱచు పౌరాణికుండు||
అంద్ర వాల్మీకి స్వయము గా నాలకించి. 'రామచంద్రుడె తన చక్రతిను .
బుధులకు

శిష్యుచున్నాఁ—దసుచు మెచ్చిచెప్పెనంట ! రామయ నుభేంద్రుఁడెట్టి
పౌరాణికుండో ? ||

అట్టి పౌరాణికు మహారు లరయ నబ్బు రిబ్బభవుసాల్గుమోముల యట్టి, లందుఁ
గ్గి ఘుచుండైన వేంకట కృష్ణశర్మ పెద్దకొమరుండు కవులను నిద్దుచుండు.
దనము వేదవంశమున, సభ్యులు పండితులైవారితో,
నియము సంస్కృతాంధ్రముల నచ్చులుగైత, వికుద్ధనిత్యుడ

నాము, నుభోధకత్వము, శుభస్కందమైన తలంపు, స్మృతి
సంతుష్టత కలదుగాని దానినె, నియోజన సత్కృతికా ||

హితులని బంధు జాలముని యెయ్యెద విందులఁ గూర్చుచుండుటే
శుభప్రియమున నీకు, నిదికాగ్రణివందున పండితులైన
ప్రభులకు నింపుగా వివరణ, తొక్కిపు నీదు కవిత్వతత్వము
చిత్తుగ విచుచుండువు, విశిష్టమతిక కవిలాక శేఖరా ||

‘కుండమాల’ తెలుగుసాంసిక మెచ్చి నోరూరంగ బాగ్గె జేలారితా స్త్రీ,
‘అంద్రభూమి’ గుణ సత్వములను వదియించె శ్రీహస్తా స్వామి,
‘శుభభంగము’ తెల్ల నొప్పివమునుగూర్చి పలికి తేనెగా బులుసువారు,
‘తేనె సోనలు’—అని తీసి నొప్పినించె గొల్లగా నుల్లముపల్లి శక్తి,
ఎన్నిరచనలూ?—మెచ్చిచెందఁజో బుధాగ్రణులు—లెక్కింప వలవియును? ||
సతత సారస్వతార్చన సలుపు నీమి మహితగుణశక్తి లోకసన్మానముయ్య ||

కలముగదల్చి, సత్యమవికస్వర భావమరందభాసలం
జలికి జగద్రహస్యముల జిప్పిలు ‘తేనె సోన’ పంక్తులం
బలికిన పండితోత్తమ ! యపారకళాసుధవా ! నమోస్తు ! మీ
సలలిత కావ్యకల్పనము సంస్తుతి చేయఁగఁ జాలువాడనే ? ||

(విద్వాన్) కనమయూరు శివరామయ్య

గురుస్తుతి

సర్వసాహిత్యమిడు సప్తములను నేకరించి, సంబులపాక మెఱిగి
తెలుగు ప్రజలకుఁ బంచిన నిట్టవీపు తరమె నిన్ను సుతంప ? మధురవరేణ్య ||
విశ్వభారతి సాహిత్య వీరులందు మిమ్ముగొనియాడే తనచెతి మీఁదుగాఁగ
నాటలాడించు చున్నదయ్యా ! యదృష్ట మన్నమియదె కృష్ణశక్తి ! నమస్సు ||

చుమును సెలయేటిలోని తుందుడుకుదనము, మలయమారుతచుందలి చలువఁ
దనముఁ

భమ్మి మొగ్గల సొగియించు కమ్మదనముఁ గానఁ బడుచుండు మీరస కవిత
లందు ||

స్వమానవ సంస్కృతి సరణి దెలిసి, మానవాంత స్థితంబైన మమతలెఱిగి,
కస్మయమైన దైవిక మర్మమరసి కవితలల్లంగఁ బ్రాప్తంతుఁ గవివతంస
సృష్టి సగోదయముల దృష్టినిలిపి సర్వ భవసంబులన్నడు నిగ్రహించు
గాంతి సమతా గుహ్యఁడౌ చక్రిమిచ్చు నతులవాత్సల్యమునఁ బ్రోవ నుతులొనర్తు||

వై. సి. వేంకటరెడ్డి.

గురువందనము

శ్రీరమాహృది సొగియించు చెలువుకాని భక్త కవికోటి యాపద ల్వాపువాని
హిలోకమునకు దెసయైనవానిఁ బ్రవిమలాత్మఁ దలంతు నాపాలివాని ||

ధాన్యర సుధాక గాగునెల్వాని కరుణ వెలుంగుఁ గళబుష్టముంగల్గి వెలయు
చుండు

శింతరాశమునకా భువి బంతివోలె నిలిచె నెవ్వనియూర వానిం దలంతు ||

అంద్ర గీర్వాణ భాసానుహితరణి, వేదగులకలశాంబుధివిధుండు, భ్రాతృ
మరుండు, పోషకుండుకా, నిజగురుండు, సుగుణధనుండు, వేంకటకృష్ణశర్మ
నుదలంతు ||

కలుముల వలంతి మిన్నయుఁ బలుకువెలఁగి తడవు తడఁబడ కొండోరుల్
దగుల మూని

సేయ్య విద్యయుఁగూర్చి నుస్మరివదనలగుచు నటియింత్రు నీయింట నార్యవర్య||
ఆపదరింపుము తోలున నీయమల సాధు చూత మొకయింత వర్ణింతు, సజ్జనగణ
నన్తనముగూర్చి తడవుట బహుళపాప హరియగుటయ గాక శ్రేయముఁగొనంగు||

నిభిల భూతాత్మల నెలకొని పరిమాత్మ సుగుణముల్ వర్ణించి హగడునో,
 నలువ నల్కొమ్మల వెలువడి ఋషులచే బ్రత్యహంతును వాడబడునదేసి.
 శక్రాదిదేవతాసమితియుఁ గలలేని శుజనవంద్యునిజాడఁ జూపునేని,
 సుగురుమూర్తుల సృష్టిముఖ కార్యములకు నున్ముఖులఁ గావించుఁగ మొనయు
 నేని,

ఆట్టివేదము నిజవంశమై వెలుంగ మాన్యకాకికి శత్రుత్వము ధన్యతఁగన
 మూలలోకం బఖండసంస్తుతులొనర్పఁ బుట్టె నరిసింహభట్టును బుధవరుండు॥

వేద మాన్యముల్ వివరంప బ్రాహ్మణు లీతఁడే బ్రహ్మయం చెంచుచుండ,
 చైవభాషాభిజ్ఞతం జాటుచోఁ గవుల్ పుంభావ వాణీనాఁ హగడుచుండఁ,
 గ్యాగియై స్వంబు వాఁమీ యాచకు లపర రాధేయుండఁ చాడుచుండ,
 సుపస్నిభూతులు సమకూరి నెల్లరు హరిహరుఁ డీతఁడే యనుచునుండ,
 చిలను గార్వేటిసగరిభూమి సు కరుణ నమల చామికా విభూషణాంబరిములు
 మాన్యములునొంది నూరినన్నానితుండయి చెలఁగు గుహరాట్టఁ శ్రీనరసింహభట్టు॥

పుట్టె గులవృద్ధికిరుండై పట్టె సద్గుణసమితికిఁ బలువిద్వేలలా
 చిట్టయయి వెలయు సమరాంభట్టు కృతపుణ్యుఁ డార్యమహితుఁ డతనికి॥

అరిమణభట్టు సుబ్బాంబయందుఁ గాంచె సరసగుణుల దిగంత విశ్రాంతయశుల
 నమితి తేజాల నతులవిద్యాధనికుల కొమరులేవుర బాండవసముల బుధుల
 యజ్ఞయాగాదు లొనరించి యఖిల సురిల భూసురులను సదా తృప్తజేసె నగ్ని
 ముఖమునను భూదక్షిణమూలమునను బ్రధమశుతుండగు నరిసింహభట్టు మిపుల॥

వేదవేదాంగవేదయై వెలసే శివ్యతతికి వేదరమాన్యముల్ సర్వశాస్త్ర
 పద్ధతులు బోధఁజేసిం బ్రహ్మనిభుండు రెండవశుతుండు సుబ్బయ పండితుండు॥

మూలజన సంప్తనాహ్నుండు సుగుణాఘనుండు బ్రాహ్మణాధిక్యతిం బూని
 బ్రాహ్మణులకు

సాంఘికవివాదములఁ వీర్పు చతురిమతిని అసముఁ, డాశేషభట్టు మూడవ
 శుతుండు॥

సకల విద్యానవమ్యుండు సానుకీలుఁ డార్యజనతావిధేయుండు నమలయశుండు
రాసనాధ్యాయఁ డమితజేహోనిధానుఁడయిన వేంకయభట్టు నాల్గవనుతుండు||

ప్రభుకార్య తత్పరత్వమున నిస్సీముడై మన్ననలందిన మహితుఁడెవఁడు
ఉకలపుగాణాశ్చయ బోధనములచే సభల మెప్పించిన జాణ యెవఁడు
అద్దమఁజేయైన నరుడెంచు నతిగులఁ బూజించి మించిన పుణ్యుఁడెవఁడు
నాస్త్రయిక్ పదమింత నాల్గవ రాసక దాసంబుఁ జేసిన ధన్యుఁడెవఁడు
అట్టి మాన్యుండు సర్వవిద్యాధికుండు, పేరుగలవాఁడు నెఱవాత విజ్ఞతముండు
న్యాయసఫలత్రి యుక్తీర్తి నందెనెవఁడు అతఁడైదవకొడుకు రామయ్యతండ్రె||

ఇలిమిలేములు నిత్యములు గావచుఁజూప నుఖదుఃఖముల కుచిచూచె నెవఁడు.
కడు శత్రుఁడేయైనఁ గష్టంబటన్నచోఁ గనికరంబునఁ గాంచి కాచె నెవఁడు
లేమిడియందైన లేశంబు సత్సమ్ముఁ దప్పక నడచిన ధన్యుఁడెవఁడు.
విశ్వగ్రన్థమునఁ దూగి యాడువేళల నేనిఁ బరమాత్ముపై భక్తిఁ బాయఁడెవఁడు
అతఁడాదంబగుహితుఁ డమలగుణుండు రామయ్యగారు దశరథరాముసాటి
అతఁడు పెండ్లాడె నుగణగణావలంబ నుబ్బురసాంబ సన్నతకుభకదంబ ||

ఏతన్ని యాచన మిందిరా మందిరిమై చిఱునవ్వుపూల్ పూచుచుండు
ఏనాతి పతిభక్తికెపుడననూయాది మునిపత్ను లెల్లరు మోమువాంతు
రేగామ యతిథి సత్కారంబు నన్నపూర్ణాదేవి యశముఁ నిగస్కరించు,
నేకాంత హృదయంబు మాకాంతు పదభక్తి ననయంబువీడక హృత్తియుండు
అట్టి గుణధన్య నుబ్బురరాంబ ప్రీతి రామయ్యగారి జేపట్టై రాముసతిని
బోలు సాధ్వీమతల్లి యాపుణ్యచరిత కొడుకులకొ వేదసముల నల్లరను గాంచె||

నారిలో జ్యేష్ఠుండు పరిష్టభావయుతుండు వేదవంశపయోగాశి విమలవిఘ్నండు
కాశికసగోత్రవరుండు సత్కవిమతుండు అతఁడు వేంకటకృష్ణ శర్మార్థ్య
బుధుండు ||

వేదశాస్త్రాగ్రవిమండయి నెలయు గాఢవార్యుండు, స్వితీయుండు నరసయాఖ్య
ఘనుండు

మూఁడవాఁతఁడు; నాల్గవపుత్రుఁడేను చంద్రశేఖరుండు సాధుజన హితుండ ||

అందు నాపెదయన్న కామాక్షి సాధ్వీపతిని విద్యుల గ్రహించుమతి భజించు
శిష్యులం దే నొకండైన చెలఁగు కితన నాదువిద్వజు మిత్రుల ధన్యతనుగాంచె ||

వివాహముల విమర్శనఁజేయుపట్ల నిద్రాస్థిరానందఁ బలుప్రసాదించుటఁ
 చలకళావిమలకుఁ జవల్లల్పించి చమకనువ్విక్కూరు సోపకవిత్.
 కవిత్వ లానంద మవిరళంబునఁ బొంద మధుఁగీతావినిద్రాణకత్త,
 సాంక్షిశ్యమత్తుఁడై హఁగునుదండునేక వాదంబున జయించు ప్రతిభపెంపు,
 నీతిగు నార నిజముగా నీతిగును సకలకనుబంతపరిచితప్రకటికై
 నాగునరమూర్తి పండితచక్రివర్తి ప్రకృత వేదికల కిష్టకృత కవిమూర్తి ॥

వివాహసాలంకృతులఁ గృతుల్ మామఁగిరి పూర్వకవులను మఱపించు
 పోడిమిఁగని

కన్య భావాలఁదేటి యానాఁటి కవుల సెప్పలంబెక్కి చతుఃశ్రంగాప్తి నావు ॥

కుకివుల గుండెగాలము కుకివుల కమ్మతంపునోన సాగము కవిత్వ
 అకలంక నీకచెల్లెఁ బ్రకటికృతధవళకై పండితమూర్తి ॥

పెదనపు మొండివామకుఁ బిడుగుపాటు నెంగల విమర్శనలకు ఫిరిగి గుండు
 కాకవులవ్రాతలకును మపాకిరవ్య కాదె నురుగ్య నీచేతి కలముపోటు ॥

ఇంగిరాదేవికాపురిం బెప్పడెవని కృహమున నచంచలంబగు పృథ్విసుండు
 నెవనికనుసన్న వాణి చరించుచుండు నతని మధురఁ బ్రణాతింతు నకులభక్తి ॥

సేవిక పేళ్లరు పాదాలవింద భక్తుఁ డాన్వితఁ పూజించును విద్యాధికుండు
 సప్తజాన్ముండు కన్య నత్నలుండు ధన్యుఁ డతనిమధురఁ బ్రణాతింతు
 నకులభక్తి

క్రొత్త మధుమాస సమయంబుఁ గోరు గుండు కోయిలలకిండువలెఁ గవికోటి
 యెల్ల

నెదురుకోల్కాని కనుచుండు నెవనిక విత నతనిమధురఁ ప్రణాతింతు నకులభక్తి ॥

తెనుగుతల్లిని సంస్కృతజనఁ గొల్చి యుభయ భాషలఁ బ్రావీణ్య మొందిలిలి
 మధుఃపుంబల్కులను నుధజిలుకు నెవ్వఁ డతనిమధురఁ ప్రణాతింతు
 నకులభక్తి ॥

సంకయములెప్పు డడిగిన జాగులేక వినుపుగనకింత, విద్యాధివితతి కోర్పు
 తోడ బోధించు ముగరుతుల్యుడెవ్వఁ డతనిమధ్యఁ బ్రణుతింతు నతులభక్తి!
 ఎవనిమది నవ్యసవనీతమే యనఁదగు నెవనిపలుకులు నవనుధావృష్టిఁగురియు
 నెవని చేపలు విద్యాధి సీతకరములు నతని మధ్యఁ బ్రణుతింతు నతులభక్తి||
 బాల్యమదికాదు, లౌకిక పదవిరాదు నాణె మదిలేదు కార్యేటిసగరి నపుడె
 నిలిపెఁ జిగిక్రి నామ్నాయనిలయ మెవ్వ డతని మధ్యఁ బ్రణుతింతు సతుల
 భక్తి ||

చాత్ర వాత్సల్య ! మతినురాచార్యతుల్య ! ప్రపమలగుడాగ్రగణ్య !
 సత్కవిసరేణ్య
 కోవిదాంబుజమిత్ర ! సద్గణపవిత్ర ! అందికొను మి నె సాష్టాంగ వందనములు||
 భావనాబలయుతుని పుంభావభాగిని, గవిత్వవిలోల భ్రాతృపదు, గురుని
 బావనచరిత్ర దేశసేవాప్రధాను నెంతు వేదము వేంకిట కృష్ణశర్మ ||

(విద్యా) వేదము చంద్రశేఖరయ్య.

తేనె సోనలు

కొన్ని పత్రికల — ఆభిప్రాయములు

శ్రీ శక్తిగారు భావోద్వేగి. వృత్తములలోను, గేయములలోను గూడ ఈ భావోద్వేగము ప్రస్ఫుట మగుచుండును. కవి గాయలసేమనాడు. అందుచే ఆ సీమను దలంచికొని నవ్వుడుప్పొంగిపోయి చించిన పద్యములు సానలుదీసిన జాతిత్వములు. — నిర్గుణమైన భావ — అనిర్గుణమైన భాగిణి గునుటారించు కవిత వీరిది. కవిత్యము, సునమై సహృదయగానంద కరిమై యున్నది.

—కృష్ణా పత్రిక (14-2-1953)

ఈ కవి కుంజరులు “ గాయలసేమ రాళ్ళసేమ ” అను పొల్లుమాటను గీటులుచ్చి “ సతనాలసేమ ” యను గొనబుమాటను దేటుపించినవాడు. వీరి కవితామధుకోశము తేనెసోనల గురియించుటలో నల్పురమేమున్నది? — “ ప్రతి పద్యరసోదయ ” చ్చును నుడికి వీరి “ తేనె సోనలు ” సాటిలేని రాచబాట. కవి — షిగోసునీషిజ్ఞః ప్రాజ్ఞః సంఖ్యావాక్ || — అన్నాఁడవుగనింపించును. ఈ లక్షణము లీమహాకవియందెంత చక్కగ సమరియున్నవో యొక్కమారీ మధుకోశమాద్యంతయు చవిచూచిన వారెఱుంగఁగలరు. వీరి సర్వతోముఖ పాండిత్యమునకు “ తేనె సోనలు ” — చక్కనిదోశము. వేంకట కృష్ణశక్తిగారు సార్వకాలీనసార్వజనిన కవులనుటకు వారిచులే తార్కాణములు

—కిన్నెర (ఫిబ్రవరి 1953)

శ్రీ వేదము వేంకటకృష్ణశక్తిగారు సుప్రసిద్ధ పండితులు. కవివరం సులు. బహుశఃగ్రంథకర్తలు. సంస్కృతాంధ్రములందు వైదుష్యమునే గాక, చక్కగారచనలు సాగించునేర్పు నెన్నడో అలవటమకొనిన దిట్టలు. ఆంగ్లములోగూడ వీరికి మంచి ప్రవేశము కలదు. వీరు ఆంధ్రానువాదము టానరప్పటలో సమస్యలని యిదివఱకు పేరుగడించియున్నారు. ఈ తేనె సోనల ప్రకటనమున నవ్యకవులలో ఎన్నఁదగినవానిని ప్రతిష్ఠ గడించు కొన్నారు.

—త్రిలింగ (2-3-1953)

“ తేనెసోనలు ” — అన్ని గ్రంథనామం స్ఫాటింకావుంది. ఈఖండ కావ్య సంపుటంలో జాతీయ భావస్ఫూర్తికాలుగా ఉన్న గేయ, పద్యరచనలు చాలావున్నయి.

—ఆంధ్ర పత్రిక (22-3-1953)

